№ 230 ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 21

1906

ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 21 № 230

ԵՐԵՍՈՒՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԷԿՈՎ.

Թիֆլիսում գըվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ». Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

„ՄՇԱԿ"

Լրագիրը արժէ 2 րուբլի: Մի ամսվանը 1 րուբլի:

Կէկէլ Գասպարօֆնա և Օլգա Իվանօֆնա Պօպօվեանները, Նինա Դաւթեան Տէր-Յովհաննիսեանը, Ելիզաւէտա Գրիգորեվնա Պօպօվեանը, Վասիլիյ Գերասիմովիչ Փուզինեանը և Յովհաննէս Ստեփանեան Նազարեանը յայտնում են իրանց բոլոր ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինը իր սիրելի որդու, 2-դը ամուսնու, 3-դը եղբօր, 4-դը տեգօր, 5-դը քրոջ որդու, իսկ վերջինը իր փեսայի՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԴԱՒԹԵԱՆ ՊՕՊՕՎԵԱՆՑԻ

մահը: Հոգեհանգիստը կը կատարվի շաբաթ, հոկտեմբերի 21-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին: Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, հոկտեմբերի 22-ին, իր բնակարանից (Հաւլաբար, Տաչկովսկի փող. № 54, սեփ. տուն) դէպի Կարմիր Աւետարանի եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը:

առ. (ու. շ.) 2—2

ՇՏԱՊԵՑԷՔ ՕԳՆԵԼ

Թիֆլիսի Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը յայտարարում է, որ արդէն ստացված է «ԳԵՂՈՒՆԻՆ»: Առ այժմ ստացված են 300 օրինակ: Բոլոր 1000 օրինակներից գոյացած արդիւնքը յատկացրված է յօգուտ հայ տառապեալների: Յանկացողները՝ ստանալ այդ պատկերազարդ և շքեղ հատորը, որ դահլիճի ամենալաւ զարդն է և գեղարուեստական մեծ հաճոյք է պատճառում, թող շտապեն՝ ուղարկելով գինը 4 ր. և ճանապարհածախքի համար 40 կ., ընդամենը 4 ր. 40 կ., դիմելով կամ «Մշակի» խմբագրատունը, Յանձնաժողովի անդամ-քարտուղար պ. Հ. Առաքելեանին, «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցը կամ «Երկրի» խմբագրատուն իսկ ԲԱԳՒՈՒՄ ցանկացողները կարող են ստանալ Թ. Բունեաթեանի գրախանութից, հայոց եկեղեցուն կից:

առ. 1—5

Յուլիսի 1-ից

ԲԱՑՎԱԾ Է

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

„ՊՕՂՈՍԵԱՆՆԵՐԻ"

Արմենակի-բազար տուն Զուբալաշվիլի 2-րդ յարկ

ամէն տեսակ մանուֆակտուրային ապրանքներ մեծ քանակութեամբ և Թոփով վաճառվում են շատ մատչելի գներով:

առ. շ. հ. 15—20

ՀԱՒԼԱԲԱՐ

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ա. ՄՕՆՍԷ

Ընդունում է 12—1 ժամը, երեխայական և ներքին հիւանդութիւններ ունեցողներին: Махатская ул. № 2. (Ռօզօվայա հրապարակին կից): առ. 8—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Տեղափոխվեց Միքայէլեան փողոց № 27.

Ընդունելութիւն ներքին և ջղային հիւանդութիւնների. առաւօտեան 9—11 ժ. երեկոյեան 5—7 ժամը:

առ 3—5

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

„ՍԱՓՐԻՉ"

հումօր, սատիրիկ-սիմվօլիք

ամսաթերթի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոյս տեսաւ

IV-րդ համարը,

մամուլի տակ են և շուտով լոյս կը տեսնեն V-րդ համարի հետ նաև

„ԱՆԻ"

հրատարակչ. ընկեր. գեղարուեստական բաց նամակների I սերիան

Բաժնեգինն է պրեմիաներով 2 րուբ., իսկ Անդրկովկասեան երկրի և արտասահմանի համար 2 րուբլի 50 կոպ.:

Հասցէ՝ С. П. Б. Казанская 46, 18.

«ՍԱՓՐԻՉ»-ի խմբագրութիւն

և. շ. առ. 4—25

ԱԶԴ

Յայտնում եմ ի գիտութիւն

Հանրագիտական

բառարանի

բաժանորդների, որ բառարանի տպագրութիւնը շարունակվում է և արդէն տպված են Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. տառերը, որոնք պարունակում են 604 էջեր և 123 պատկերներ: Այն բաժանորդները, որոնք կամենում են այժմ իսկ ստանալ արդէն լոյս տեսած մասը, (1—604 էջ) կարող են դիմել և ստանալ:

Հ. Առաքելեան

առ. 2—2

ՀՐԱՒԷՐ

Ջգրաշէնի Ս. Աւետեաց եկեղեցու ծխական հոգաբարձութիւնը խնդրում է յարգելի ծխականներին շնորհ բերել կիրակի, 22-ին հոկտեմբերի, ժամը 12-ին ուսումնարանի դահլիճը, ուր տեղի կունենայ ծխականների երկրորդ ընդհանուր ժողովը հետեւեալ հարցերը քննելու համար.

1) Հոգաբարձութեան հաշիւը 1905/6. թ

2) Հոգաբարձութեան 1906/7. տարվայ նախահաշիւը:

3) Երկու նոր հոգաբարձուների ընտրութեան կարևորութիւնը և նրանց ընտրութիւնը:

4) Յուլիսի 2-ին ընդհանուր ժողովում ընտրած վերաստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը՝ հոգաբարձութեան և էլ էգֆոխի փոխադարձ իրաւունքների և պարտաւորութեան վերաբերմամբ, համաձայն փոխարքայի հրատարակած ժամանակաւոր կանոնների:

5) Ծխական դպրոցի նիւթական միջոցների անել դրութիւնը և նրա փակման անխուսափելիութիւնը մօտիկ ապագայում:

Ի նկատի ունենալով քննելիք խնդիրների մեծ կարևորութիւնը, հոգաբարձութիւնը մեծայոյս է, որ յարգելի ծխականները ներկայ կը գտնվեն այս ժողովին, որը երկրորդն է և ունեն վաւերական, անկախ ժողովականների թւից:

Հոգաբարձուներ՝ Յ. Մ. Խոնունց, Ս. Կ. Տէր-Մինասեան, Ա. Խ. Քալանթարեան

առ. 1—1

1906 թւի յուլիսի վերջերին Թիֆլիսում

ԿՈՐԵԼ ԵՆ

տասն հազար րուբլու մուրհակների չը գրուած կըօշմաթղթեր. միայն նրանց միա երեսում մակագրած է կալուածատէր ազնուական

Ալէքսանդր Պետրովիչ Մուրոմցեվ:

Յիշեալ մուրհակների տէր իշխանուհի Մարիա Ալէքսանդրօֆնա Կրապօտկինա սրանով խնդրում է անվաւեր և անարժէք համարել այդ մուրհակները:

առ. (կ. ե. հ.) 1—3

Պետական Դումայի ընտրութիւնները

Քաղաքային վարչութիւնը խնդրում է պ. պ. այն ընտրողներին, որոնք իրանց բնակութեան տեղը փոխել են ընտրողական առաջին ցուցակները կազմելուց յետոյ, յայտնել իրանց նոր հասցէները՝ համապատասխան ընտրողական ցուցակներում մտցնելու համար:

1—2

ԱՐՏԻՍՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 23-ին

Հայ դրամատիկ ընկերութեան խումբը մասնակցութեամբ տ. Սիրանոյշի կը ներկայացնէ

ՊԱՃՏՊԱՆ

Դրամա 5 արար., Տիմկօվսկու, թարգմ. Տէր-Գէորգեանի

Սկիզբը ժամը ճիշտ 8-ին:

Վարչութեան հերթապահ անդամ՝ Յ. Ղորղանեան

Ռեժիսեօր՝ Յ. Աբէլեան

առ. 1—2

ՀՐԱՒԷՐ

Թիֆլիսի երէցփոխները և ծխական հոգաբարձութեան բոլոր այլ անդամները սրանով

հրաւիրում են

ժողովի առաջնորդարան, ամսիս 22-ին, կիրակի օր, երեկոյեան ժամը 5-ին, եկեղեցական

ՄՈՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ

կապալի գործի համար, յօգուտ հայոց ծխական դպրոցների:

Ի դիմաց երէցփոխների և նրանց լիազօրների՝ Աւ. Արասխանեանց

(կ.) 1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Շաբաթ, հոկտեմբերի 21-ին

Անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար

Վրաց դրամատիկական ընկերութեան դերասանները վրացերէն լեզուով կը ներկայացնեն

ԽԱՆՈՒՄԱ

Կոմ. 4 գործ. Խ. Ցագարելի

Տեղերի գները 1 ր. մինչև 30 կոպ.

Աշակերտներին և աշակերտուհիներին մուտքը արգելվում է:

Ներկայացման վերջը

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կարգադրիչ՝ Յ. Գունիա

առ. 1—1

Պետական Դումայի ընտրութիւնները

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարը յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ ընտրողական ցուցակների և ընտրութիւններ կատարելու մասին տեղեկութիւններ տրվում են քաղաքային վարչութեան կից գտնվող վիճակագրական բիւրօյում ցերեկվայ ժամը 11-ից մինչև 2-ը:

Այն անձերը, որոնք ոչ պակաս քան մի տարի առանձին բնակարաններ ունեն վարձած և բնակարանի պետական տուրք չեն վճարել, ընտրութիւններին մասնակցելու իրանց ունեցած իրաւունքի մասին բարեհաճեն ներկայացնել քաղաքային վարչութեանը պատշաճաւոր յայտարարութիւններ:

առ. 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Չէ կարելի դանդաղել. Վերջին տեղեկութիւններ. Տեղեկութիւններ գաւառից. Նորութիւններ Ջիւանշիրում. Դրութիւնը Մեղրու շրջանում. Կուսակցութիւնների շուրջը. Բանւորական կեանքում. Բեմական արուեստի առիթով. Մէկ նոր տնային արհեստի առիթով. Շուշու երկսեռ որբանոց-դպրոցը. Չէզոք ընթերցողի տպաւորութիւնը. Ստեփան Շահրազեանց Մելիք-Մկրտչեանց. Զրկինեան եկեղեցու ծխականներին. Նամակ Ղլլարից. Նամակ Ղարասու-բազարից. Նամակ Դերբենդից: Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրում ենք մեր արտասահմանեան բաժանորդներին պարզ և որոշ գրել իրանց հասցէները, որպէսզի հասցէի անորոշութիւնը արգելք չը դառնայ լրագրի ուղարկման կանոնաւոր առաքման: Թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տալու համար յիշեցնում ենք, որ արտասահմանեան բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 12 ր. և ամսական մէկ րուբլի:

ՉԷ ԿԱՐԵԼԻ ԴԱՆԴԱՂԵԼ

I

Մենք անհրաժեշտ ենք համարում նորից մի քանի խօսք ասել մեր օրվայ ամենամեծ ժողովրդական կարիքի մասին:

Մեր խօսքը հացի կարիքի մասին է:

Ցորենի մի փոքր քանակութիւն արդէն ստացվել է երկաթուղիով և այս օրերս տեղ կը հասցնվի: Մի այդքան էլ կը ստացվի յետոյ:

Սակայն հաւաքված քանակութիւնը շատ քիչ է: Իսկ նոր պաշարներ հաւաքելու մասին մենք լուրեր չունենք:

Սակայն չէ կարելի անհոգ և անփոյթ մնալ: Պէտք է անմիջապէս գործի ձեռնարկել և հացի պաշարներ պատրաստել կարօտեալ գիւղացիների համար:

Եւ այդ գործին պէտք է մասնակցեն մեր ժողովրդի բոլոր խաւերը, քաղաքացիները թէ գիւղացիներ, վաճառականներ, արհեստաւորներ և փոքր ի շատէ ապահով գիւղացիներ:

Մենք հաւատացած ենք, որ շատ տեղերում գործի միայն սկիզբը կը լինի դժուար, իսկ յետոյ նա կը զարգանայ: Անհրաժեշտ է նախաձեռնութիւն, որին կը հետևէ խմբական գործունէութիւն:

II

Եթէ օրինակներ դիմենք, կարող էինք հետեւեալը ներկայացնել:

Դիցուք Ալէքսանդրոպօլի քաղաքագլուխը, տեղական հասարակութեան ներկայացուցիչների հետ միասին յայտարարէին, որ նրանք ընդունում են ցորեն թէ ցորենավաճառներից, թէ առհասարակ քաղաքացիներից և թէ գիւղացիներից. այն ժամանակ իւրաքանչիւր մարդ կը սկսէր հասցնել որոշ կենտրոնատեղ հացի մի յայտնի քանակութիւն. Ով կը բերէր մի սոմար, ով կէս սոմար, ով մի կոդ:

Այդպիսով քիչ-քիչ կը հաւաքվէր և կամբարվէր ցորենի մի պատկառելի քանակութիւն, որը անմիջապէս կարելի կը լինէր ուղարկել դիցուք Հին-Նախիջևան թէ այդ գաւառի լեռնային գիւղերի և թէ Զանգեզուրի միասված համայնքների համար:

Նոյն տեսակ կարող էին վարվել երեւանցիները, կարսեցիները, ախալքալաքցիները, նոր-բայազեդցիները և ուրիշները:

III

Ցորեն տուէք աղէտեալ ժողովրդին, որպէս զի նա կարողանայ իր քաղցը յագեցնելու, որպէս զի նա ստիպված չը լինի պանդխտել դէպի քաղաքները:

Թէև ներկայումս գաւառի զանազան մասերում խաղաղութիւն է տիրում, բայց, անկասկած, վտանգաւոր կը լինի երիտասարդ ույժերի այնտեղից հեռանալը և ինքնապաշտպանութեան ույժի նուազեցնելը: Ոչ ոք մեզանից երաշխաւոր չէ կարող լինել վաղվայ համար: Եւ ով գիտէ, յանկարծ կարող է մի որևէ դժուութիւն ծագել, որ սուր արտայայտութիւն կը ստանայ և նոյնիսկ ընդհարումներ կառաջացնի:

Այդպիսի անակնկալների առաջն առնելու և նրանց վերաբերութեամբ պատրաստ լինելու համար կարևոր է, որ տեղական ինքնապաշտպանական ույժը չը պակասի գգալի կերպով:

IV

Իսկ եթէ չէք օգնի աղէտեալ ժողովրդին, եթէ չէք տայ կարօտեալներին բաւականաչափ ապրուստի միջոց, այն ժամանակ դուք նրանց կը ստիպէք, որ նրանք պանդխտեն դէպի քաղաքները, դէպի հեռաւոր տեղերը կօշիկներ փաստակելու իրանց չարատանջ ընտանիքների համար:

Չը պէտք է մոռանանք, որ անցեալ տարի հէնց ձմեռվայ ամիսներում տեղի ունեցան Գանձակի, Ղազախի և Բօրչալուի սարսափելի դէպքերը: Բայց այն ժամանակ ժողովուրդը փոքր ի շատէ ապահով ամառ էր անցկացրել և ունէր հացի պաշարներ:

Իսկ այժմ ժողովուրդը շատ և շատ տեղերում անապահով դրութեան մէջ է և այժմեանից իսկ հաց գնելու գործով է զբաղված: Գիւղացին ծախում է իր տնային կենդանիները և ուրիշ իրեր հաց ժողովելու նպատակով:

V

Թող իւրաքանչիւր շրջանում ով ձեռնհաս է, խմբէ իր շուրջը հասարակութեան ներկայացուցիչներին և սկսէ հաց ժողովել:

Ինչ ուրիշ կարօտութիւն էլ կարելի լինի յետաձգել, բայց հացի կարիքը չէ կարելի պատեհականութեան մատնել և յետաձգել: Այստեղ անհրաժեշտ է անմիջական և ամենաեռանդուն գործունէութիւն:

Այս տարի էլ օգնենք ցորենով և դրա վրա կենտրոնացնենք մեր ուշադրութեան մի խոշոր մասը:

Մենք պէտք է պահպանենք նահատակ ժողովրդին, մենք պէտք է նրան կերակրենք, սփոփենք, մխիթարենք: Նա ընդհանուր պատճառների զոհ է, նա մեր ընդհանուր աղէտի զոհն է:

Չէ կարելի դանդաղել:

Պէտք է գործել:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ջահրի 19 հոկտեմբերի

Ամսիս 10-ին, Իւխարի Ռամէշին և Ղարաբօյա թուրք գիւղերի բնակիչները միանալով միասին, զինված յարձակում գործեցին Սէս գիւղի հովիւների վրա և փախցրին նրանց 222 հատ ոչխարը*): Հայերն իմանալով, մօտաւորապէս 40 հոգի, շտապեցին նրանց յետևից, խլելու ոչխարի հօտերը, բայց թուրքերի խումբը նախապէս ամուր դիրքեր գրաւելով, իրանց դիրքերից կրակ բացեցին նրանց վրա, հակադրեցին յետ դառնալ հայերին և ապա իրանք ապատօրէն տարան աէսեցիների 222 հատ ոչխարը Իւխարի-Ռամէշին գիւղը: Այդ մասին տեղեկանալով Ջահրիի գաւառամասի պրիստաւ Դուշինսկին, ամսիս 12-ին գալով Սէս գիւղը և ստուգելով հայերից տարած թալանը, վերցնելով իր հետ ոչխարի տէրերին և մի քանի պատուաւոր հայ և թուրք մարդկանց, ուղևորվեց դէպի Իւխարի-Ռամէշին գիւղը, որտեղ ամենայն եռանդուն ջանքեր ու միջոցներ գործ դնելով, կարողացաւ առնել Իւխարի-Ռամէշինցիներից ու ղարաբօյացիներից աէսեցիների ոչխարը ու յանձնել իրանց, բացի մէկ հատ, որին մորթել էին և որի գինը վճարեցին տիրոջը: Անպատմելի էր աէսեցիների ուրախութիւնը այն պատճառով, որ նրանք առանց դատաստանատներում երկար տարիներով քարշ գալու, երկու օրվայ ընթացքում ստացան ամբողջովին իրանց հօտը թուրքերից: Վերջինները վերադարձնելով հայերին նրանցից փախցրած ոչխարը, հիւրասիրեցին հայերին անչափ յարգանք ցոյց տալով նրանց, այնպէս որ թշնամութիւնը տեղի տուեց սերտ սիրոյ և բարեկամութեան: Մի տարուց աւելի էր, որ այդ թուրք գիւղերում հայի ոտքը չէր դիպել. երկու ազգութիւնն էլ զարմացած են այդ դէպքի վրա, քանի այդպիսի հօտեր, անհօւն ապրանք հարստութիւններ անհետացել էին անցած տարվանից, բայց ոչ մէկը նրանցից մինչև այսօր չէր վերադարձել և ոչ մի բաւականութիւն չէին ստացել զրկված տէրերը, սակայն շնորհիւ պրիստաւ Դուշինսկու, կատարվեց այդ «ներկայի հրաշքը»: Արդարև այդ կարող էր անել միայն պրիստաւ Դուշինսկին, որը գրաւել են դէպի ինքը բոլոր ժողովրդի սէրը, համակրանքը և հաւատը:

Այդ դէպքից յետոյ պ. Դուշինսկին Ջահրի վերադառնալիս, որ հայ գիւղից անցնում էր, ամբողջ հասարակութիւնը միաբերան գոչում էր «կեցցէ պրիստաւ Դուշինսկին»: Երանի ամէն տեղ ոստիկանութիւնը այսպէս հաշտութեան ու համերաշխութեան միջնորդ դառնար երկու տարաբախտ ազգութիւններին:

Պարոյր

Ղազանչի (Նախիջևանի գաւառ), 13 հոկտեմբերի.—Ամբողջ Երնջակում ու Նախիջևանի գաւառում «հացի շտեմարան» անունով հռչակված Ղազանչին այսօր սովի ճիրաններում հոգեվարքի մէջ գտաարկվում է իր երկու հարիւր ծուխ ունեցող բնակիչներից. ամէն օր երիտասարդների նորանոր խմբեր հեղեղում են Երևանը, Թիֆլիսը, Բաթումը և Նախիջևանի մօտակայ գիւղերը մի կտոր հաց ճարելու իրանց անճար ընտանիքների համար: Ներկայումս Ղազանչին նմանվում ու յիշեցնում է մեր մի քանի վաղուց անտէր գաղթականութեան տենդով բռնված, չուելու սիրով սիրահար հայ գիւղերին. ողջ գիւղը չնչին բացառութեամբ վարել, պատրաստել է արաբ, սայլերի կատարը ու լանջերը և ձեռները ծոցին ախ ու վախ քաշելով սերմի է սպասում, որ գոնէ ապագայում հաց ունենայ: Գիւղացիների դրութիւնը ծանր ու անտանելի է. փոքրամասնութիւնը մինչև գարուն ուտելու հաց ունի, իսկ ստուար մեծամասնութիւնը, որը մի ամսվայ, որը երկու, որը երեք և որն էլ այսօրվանից զուրկ են հացից: Մի տեսակ սոսկումով են յիշում առաջիկայ ձմեռը. գիւղացիների մշտական զրոյցի ու խօսակցութեան առարկան աճարկու սովի ուրւականն է, որ պաշարել ու համակել է ամենքին: Զանազան առաջարկներ են լինում գիւղացիների կողմից դիմադրելու սովին. ոմանք խորհուրդ են տալիս գարով, կորեկով, կանեփով ապրել՝ հացի առաջը կտրելու համար և դա էլ արդէն իրագործվում է, դարձեալ ունեցողի կողմից ի հարկէ, ոմանք առաջարկում են քիչ ուտել, մինչև երեկոյ հաց չը գործածել, բռված հացահատիկներով պահպանել գոյութիւնը, իսկ երեկոները մի անգամ ծաշելով օրը անց կացնել. վերջին առաջարկը շատերի կողմից գործածութեան մէջ է արդէն և գիւղի ուսումնարանի սաների մեծամասնութեան մօտ, հակառակ նախընթաց տարիների սովորութեան, հաց չէ ճարվում, այլ ջեբերում պահած ադանձով յագեցնում են իրանց քաղցը մինչև տուն վերադառնալը...

Ինչ գլորեց, նետեց ղազանչուն այս օրին, այս դժուար կացութեան: Ի նկատի ունենանք մեր վայրենի հարեւանների հօրդաները, որ անցեալ տարի տասնեակ հազարներով պաշարելով Ղազանչին, տանատակ տուին արտերի, արօտների մի մասը, անցեալ տարվայ սակաւ ցանքը և նոյն ու ներկայ թւերի չը տեսնըված ու անսպասելի երաշտութիւնը իսպառ չորացրին ցանած անջրդի արտերը և, աւելացնենք դրա վրա անցեալ վանդալական թալան ու կոտորածից զերծ մնացած Երնջակի հայ գիւղերի սարսափահար գրոհ տալը ու պատսպարվելը այդ մի հատիկ պատուով ազատված հայ գիւղում, որոնց ղազանչին վեհանձնութեամբ պատսպարում ու կերակրում էր, այն ժամանակ հասկանալի կը լինի ղազանչու ներկայ դժուարին կացութիւնը: Կան ընտանիքներ շրջակայ գիւղերից, որոնք մինչև օրս էլ ապրում են այդ գիւղում և միևնոյն ժամանակ ղազանչին բաց արեց իր հացահատիկների շտեմարանը սերմացու տալու հարեւան իսպառ թալանված գիւղերին, չգուշակելով անակնկալ երաշտը, որը տակն ու վրա արեց նրա բոլոր ապագացու յոյսերը: Ղազանչին այժմ սովի ճիրաններումն է գտնվում, բառիս բուն նշանակութեամբ, ուրիշ եկամտի աղբիւրներ չունի նա: Ամբողջ գիւղի անասունները քշվեցին, թէև չնչին մասը վերադարձաւ, շուտով էլ արքունական հարկն է պահանջվելու, իսկ [illegible] գանձված շտեմարանների փողից մի հազար և հինգ հարիւր րուբլի, մնում են «ձայն բարբառոյ յանապատի», այն ինչ մեր հարեւան սապատակիչ գիւղերից շատերը, որոնք երեկ էին վերադարձել թալանից, միւս օրը աջոգեցրին ստանալ յիշեալ փողերից կլոր գումարներ: Այժմ Ղազանչին յուսահատ շաղ է գալիս իր դարդին դարման գտնելու, հարկի համար փող, ուտելու հաց ճարելու: Նպաստամատոյց յանձնաժողովի կողմից նոյնպէս դեռ մի կոպէկի նպաստ չէ ստացել այդ գիւղը և մի տեսակ էլ ամօթ էր համարում դիմումներ անելու, ողորմութիւն հայցելու. ահա մի տարուց աւելի է ինչ դիմումներ է անում ուտեստը փողերից (продовольственный капиталъ) իրան վերադարձնեն. դա էլ դժբաղդաբար չէ ազդվում, չնայած որ տեղիս հաշտարար միջնորդը, պրիստաւները, հարկահան վերատեսուչը հաւաստիացրել են գիւղի սոված ու կրիտիքական կացութիւնը: Ղազանչին հակառակ իր բուռն ցանկութեան նոյնպէս ընկճվելով, այժմ ձեռք է մեկնում ազգի բարերարութեան, դիմելով տեղիս յաջորդ Լեւոն վարդապետին միջնորդելու ուր հարկն է նպաստելու գոնէ միանուագ իր անելանելի դրութեան...կարիքը մեծ է և անյետաձգելի...: Անկիրթ հարևանը, անսպասելի երաշտը ու եղբօրը կարեկցութեան ձեռք մեկնելը հասցրեց ղազանչուն այս օրը: Ահա թէ ինչն է պատճառը սկամայ մուրացկանութեան...:

Ա. Տ. Ստեփաննոսեանց

*) Անցած նամակումս թէև գրել էի 245 գլուխ ոչխար, բայց այդ սխալ էր. ստուգելուց յետոյ իմացվեց, որ տարել են 222 և ոչ թէ 245 հատ ոչխար:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մծարա գիւղ, սեպտ. 27-ին

Ամսիս 24-ին բացվեց տեղիս միդասեան ծխական դպրոցը հանդիսով: Այս դպրոցը մի տարի է, ինչ գոյութիւն ունի, գտնվում է եկեղեցու մօտ և սովորում են շրջակայ գիւղերի երեխաները (սաւշ եղել է մինիստրական): Շնորհիւ հոգաբարձութեան ջանքերի, դպրոցը այս տարի պէտք է ունենայ երեք ուսուցիչ, երեք բաժանմունքով. (անցեալ տարի երկու ուսուցիչ էին և երկու բաժանմունք): երկսեռ չէ նրա համար, որ գիւղերը, գտնվելով դպրոցից հեռու, աղջիկները դժուարանում են գալ, և, բացի այդ, գլխաւորը՝ գիւղացիք չեն հաշտվում այն մտքի հետ, թէ աղջիկներ ու տղաներ միասին կարող են նստել ու սովորել: Բայց հոգաբարձութիւնը, լաւ հասկանալով երկսեռ դպրոցի օգտակարութիւնը, աշխատում է համոզել գիւղացիներին, և լիայոյս ենք, որ եկող տարի կունենանք երկսեռ դպրոց. մանաւանդ որ գիւղացիները չեն խնայում ոչ մի կոպէկ իրանց աղջիկների կրթութեան համար և ունեն օրիորդաց առանձին դպրոց գիւղում մի վարժուհով:

Ապագայում կը ծանօթացնեմ «Մշակի» ընթերցողներին գիւղերի և գիւղացիների հետ, այժմ դառնանք հանդէսին:

Հանդէսը բացվեց հոգեհանգիստով, որից յետոյ գիւղիս քահանայ տէր Մկրտիչ Տէրացուեանը իր մի գեղեցիկ ճառում բացատրեց հոգեհանգիստ կատարելու նպատակը և վերջացրեց այս խօսքերով. «Մեր ձեռքից խլված էին մեր դպրոցներն ու մեր իրաւունքները, և մենք հայերս անձամբ յետ ըստացանք մեր դպրոցները, և շատերը զոհ գնացին այդ սուրբ գաղափարին, ուստի մեր պարտականութիւնը թող լինի երբեմն յիշել այդ կռւում ընկածներին»:

Դրանից յետոյ կատարվեց մաղթանք. ապա աշակերտներից կազմված միաձայն խումբը երգեց մի քանի երգեր և ասվեցին ոտանաւորներ. խօսեցին ուսուցիչներից դպրոցի կարևորութեան և նրա կատարելիք դերի մասին: Գիւղացիները զոհ և ուրախ սրտով ցրվեցին:

Գիւղացի

Եղւարդ (Երևանեան նահ.) 2 հոկտ. Եկեղեցական ծխական դպրոցը ազգիս յանձնըվելուց յետոյ, ամէն մի հայ գիւղ ցանկացաւ

բացված՝ անմնել իր զաւակներից խորթացած մայրենի դպրոցը։ Բացվեցին դպրոցի դռները, և շատ կարճ ժամանակամիջոցում դպրոց թափվեցին ազգային դպրոցից զուրկ ու խորթ զաւակները՝ լրացնելու անցած տասնամեակի առաջացրած թերութիւններն ու պակասութիւնները։

Բայց ինչպիսի շրջան են ունեցել այդ ուսումնարանները, հայ մամուլը լռութեամբ է անցել։ Շրջել է հարկաւոր մեր էջմիածնի գաւառը և իմանալ, թէ ինչպէս են վարվել այս հոգաբարձուները ուսուցչի հետ։

Ես ուրիշ գիւղեր ևս գրեմ, որտեղ տեղի են ունեցել ցաւալի դէպքեր, բայց ես կը խօսեմ իմ գիւղի՝ Եղուարդի մասին։

Ինչպէս ամենին յայտնի է, Եղուարդը էջմիածնի շրջանում ամենապտղաբեր ու ամենահարուստ գիւղն է. գիւղը մեծ առատութեամբ հաց է մատակարարում շրջակայ գիւղերին, բայց ժողովուրդը խարխափում է մթութեան մէջ։ Ժողովուրդը բառիս բուն նշանակութեամբ արբեցող է, և միայն խմելու յետևից է ընկած։ Դա մի ցաւալի ախտ է, որով վարակված են բոլոր եղուարդցիք։

Ունէինք մի դպրոց, որը շնորհիւ աշխատակցի Գ. Փարսամեանի այս տարի մի կերպ կառավարվեց, և ահա ուսումնական տարին սկսվել է, իսկ դժբաղդ Եղուարդի ուսումնարանի դռները դեռ ևս փակ են, և ոչ ոք էլ ձեռնարկող չը կայ բանալու։ Սակայն պ. Փարսամեանցը, փոխանակ շնորհակալութիւն և վարձատրութիւն ստանալու, դատարկաձեռն հեռացաւ Եղուարդից։ Հոգաբարձութիւնը կլանեց խեղճ ուսուցչի հասանելիք ռոճիկը և մինչև այսօր էլ չէ վճարել։ Գ. Փարսամեանցը, տեսնելով որ չէ կարողանում ստանալ, ընծայեց իր ռոճիկը դպրոցին՝ 200 րուբլի։

Մի բարոյական ապտակ էր, որ տուեց մեր ուսուցիչը Եղուարդի հասարակութեանը։ Եղուարդցիք, ամօթ, բիւր ամօթ մեզ բոլորիս, քանի որ թոյլ ենք տալիս այս հոգաբարձուներին կլանել մեր խղճուկ ուսուցչի արդար վաստակը։

Սթափվեցէք և տեսէք, թէ ինչ է կատարվում մեր շուրջը. իսկ դուք միայն խմելու ու խմելու յետևից էք ընկել։

Միտ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՋԻՒԱՆՇԻՐՈՒՄ

I

Առաջաձոր, 15 հոկտեմբերի

Ամսիս (հոկտեմբերի) 12—13-ին Սարխավենդի «քոչանի» թուրքերը ընտանիքով ու սայլերը տնային իրեղէններով բարձած՝ Ջիւանշիրի երրորդ գաւառամասի պրիստաւ Վոսկրեսենսկու առաջնորդութեամբ և մի քանի սարժանիկների ուղեկցութեամբ, վերադարձան իրանց աւերված Սարխավէնդ գիւղը նորոգելու և այնտեղ ապրելու՝ առաջվայ նման։ Այդ թուրքերը առայժմ ապրում են ժամանակաւոր «ալաճուխներում», «չադիրներում», մինչև իրանց համար կանոնաւոր «ամարդ» տներ շինեն և կամ գետնափորեր կառուցանեն։ Յիշեալ պրիստաւը իր հետ բերեց Առաջաձոր սարխավենդցի յայտնի, միջնահասակ, կարմրամօրուք, ճարպիկ Աբասին, տխրահռչակ Աղի և Բաղի հօրը մի քանի սարխավէնդցիների հետ և նրանց ներկայութեամբ ասաց հաւաքված առաջաձորցիներին, որ չը նեղացնեն նորեկ սարխավէնդցիներին, իսկ յիշեալ թուրքերին ասաց, որ գողութիւններով այլ ևս չը պարապվին ու իրանց հանգիստ պահեն, աւելացնելով, որ ինքը վստահ է հայերի կողմից միայն թէ թուրքերը՝ հանգիստ մնան։ Շղարշքոթ Աբասը ինչեր չը խոստացաւ պրիստաւին. ինչպիսի սատանամտախ և միանգամայն սուր ձևացրեց իրան և խօսք տուեց բոլոր սարխավէնդցիների կողմից... Բայց աւաղ, հէնց այդ թուրքերը իրանց գիւղը վերադարձած օրվայ գիշերը, երբ վերոյիշեալ պրիստաւը դեռ գտնվում էր Վանք գիւղում, գտնվելով Առաջաձորից 7 վերստ հեռաւորութեան վրա, քշեցին հանդից ծմակահողցիների (Առաջաձորից 2—3 վերստ հեռաւորութեան վրա ապրող) եզները (որոնցից 3 հատը պատկանում է նոյն Ծմակահող գիւղի քահանայ Տէր-Գրիգոր Յովսէփեանցին, 6-ը նոյն գիւղացի Յարութիւն Սարուխանեանցին և երկուսը միևնոյն գիւղացի Օհան Ենգիբարեանցին)։ Անգութ թուրքերը այս վարուցանքի ժամանակը ձեռները ծոցում թողեցին խեղճ հայերին։ Այդ գողացված տաւարների հետքերը հայերը պրիստաւի երեք ստրաժնիկների հետ տարել են նորեկ սարխավէնդցիների մօտով՝ դէպի ներքև, մինչև Ջալալ-աղի տան մօտերքը, որտեղ հետքերը շփվել ու կորել են։ Գողութեան կասկածը ընկած է նորեկ սարխավէնդցիների վրա։ Վերոյիշեալ սարխավէնդցի Աբասը ասել է հայերին, որ ինքը իմանում է այդ տաւարի գողացողների ով լինելը, դրանք զայթարանլուեցի չորս թուրքեր են, որոնց անունները տալ է հայերին։ Ինչպէս երևում է, Աբասը ուզում է առաջվայ «մեթօդներով» գործել՝ ինքը իր «կօմպանով» այդ անասունները թաքցնելուց յետոյ, ուզում է հայերից փափուկ «մուշտուլուղ» առնել և այդպիսով հայերի սեփական տաւարները հայ տէրերի վրա ծախել, ինչպէս առհասարակ այդ եղանակով միշտ գործում են մեր հարևան թուրքերը։ Այդ մասին պաշտօնական կերպով յայտարարված է պրիստաւին, թէ ինչով կը վերջանայ այդ գործը յայտնի չէ...

Այդ չէ միայն թուրքերի նորերս կատարած սխրագործութիւնը. սրանից մի քանի օր առաջ, երբ մի քանի վանեցի (Գանձասար) երիտասարդներ դրսի են գնում անտառը, այդ երիտասարդներից մէկը շեղվում է իր ընկերներից և մինչև այսօր յետ չէ դարձել տուն։ Ասում են, որ սլանդակված ու կտորկտոր արած նրա դիակը նոր են գտել, շորերը տարած։ Այդ սխրագործութիւնը գործել են, իմ կարծիքով՝ Խաչէնի Ջորակի հարաւարևմտեան կողմերում ապրող կիսավայրենի քիւրդ թուրքերը։

Բացի սարխավէնդցիներից վերադարձել են իրանց աւերակները Ումուդլուի և Ջրաղլուի թուրքերը, իսկ մնացածները շարունակում են վերադառնալ։ Ումուդլուի տեղը ապրող զանգեզուրցի տնից տեղից զրկված հայերը այժմս ապրում են հայերի բնականերում։ Ասում են, որ Ջիւանշիրի ադմինիստրացիան նրանց շուտով հեռացնելու է Ջիւանշիրի սահմաններից, զրկվելով նրանց ի-

[illegible]

լու՝ իրանց նախկին բնակավայրերը նորոգելու ու այնտեղ ապրելու։

Պրիստաւ Վոսկրեսենսկին խստորէն պահանջում է մեր գաւառի Խաչէնի Ջորակից 40 մարդկանց, Ղևշտուի գործի համար, նոյն թուրքերի ցուցմունքի համաձայն, ասելով, որ իրան խիստ հրամայված է նրանց պահանջելու։ Հայ գաւառը թշնամու ցուցմունքի համաձայն՝ այսօր արդար հայերը ձերբակալված ու բանտերում տանջվում, փթում են տարիներով և նորից ուրիշները պահանջվում։ Միևնոյն գործի համար Գանձակի բանտում բանտարկված 17 հոգին դեռ չեն ազատված։ Նրանց այնտեղ լինելը մի տարուց աւել է։ Նրանք 19 հոգի էին, որոնցից երկուսը՝ անցեալ տարվայ աշնանը հէնց բանտում վախճանվեցին, իսկ մնացածների ընտանիքները, երեխաները այսօր մնացել են մերկ ու քաղցած առանց կերակրողի։ Փչանում են խեղճ արդար մարդիկը բանտերում, սակայն այդ քանի համար մտածողներ, բարի մարդիկ չը կան՝ հասկացնելու իշխանութեանը, որ այդ մարդիկը մեղաւոր չեն և ինչու պէտք է փչանան ու տանջվեն։

Միևնոյն գործի համար, ինչպէս վերև գրեցի, 40 մարդիկ էլ նոր են պահանջվում ու յայտարարվել է հասարակութեանը, որ եթէ այդ մարդիկը չը ներկայանան, հասարակութիւնն է պատժվելու «էկզէկուցիայով»։ պէտք է այդ մարդկանց հասարակութիւնը (Խաչէնի Ջորակի հայ հասարակութիւնը) ներկայացնէ ուր հարկն է։ Իսկ յիշեալ 40 մարդիկը (Վանքից, Ծմակահողից, Առաջաձորից և Քոլատակից), իմ կարծիքով չեն ներկայանում, խուսափում են ներկայանալու, որովհետև նրանք տեսնելով ուրիշ արդարների տարիներով բանտերում փտելը, տանջվելը, փչանալը, վախենում են, որ իրանք էլ ներկայանալուց յետոյ ձերբակալվեն և ենթարկվեն միևնոյն վիճակին։

Յիշեալ պրիստաւը Առաջաձորում՝ երկրորդ անգամ հրամայեց ժողովրդին՝ Գանձակից-Ղարաբաղ տանող նոր կառուցված ճանապարհը չը շինելու՝ մինչև իրանք ստանալը՝ թէ կառավարութիւնից և թէ այն կալուածատէրերից, որոնց հողերով անց է կենում այդ ճանապարհը, ասելով, որ այդ անում է համաձայն՝ ժամանակաւոր ընդհանուր գեներալ նահանգապետի կարգադրութեան։ Պ. պրիստաւը պահանջում է ժողովրդից գրաւոր պարտաւորութիւն (подписка)՝ չը բանելու յիշեալ ճանապարհի վրա և չը նայած դրան, ժողովուրդը շարունակում է շինել այդ ճանապարհը։ Ինչպէս պատմում են արքունական և կալուածատէրերի տեղերով համարեա շինված վերջացրված է ճանապարհը. քիչ տեղեր է մնացել շինելու։ Եւ ինչու պէտք է արեան քրտինքով, հազարներ մսխված, սարեր ձորեր ճղելով մի կերպ գլուխ բերած ճանապարհը խափանվի, խանգարվի...։

Միևնոյն պրիստաւը խիստ նեղացնում ու ճնշում է, ծեծելով այն մարդկանց, որոնց որդիքը այս տարի պէտք է ենթարկվեն զինուորագրութեան, բայց տանը չեն՝ օտարութեան մէջն են, ասելով ինչու չեն նրանց այդպիսի որդիքը այժմս տանը գտնվում, որովհետև ժամանակը արդէն մօտ է։ Այդ ասելով պ. պրիստաւը յայտնում է հասարակութեանը, որ եթէ զինուորագրութեան ենթարկվողներից մարդ լինի պակաս, հասարակութիւնն է մեղադրվելու, պատժվելով էլի «էկզէկուցիայով»։ Պէտք է հասարակութիւնը հոգայ այդ մասին։

Կէս հարիւրեակ հետևակ զօրքը մինչև այսօր չէ եկել Առաջաձոր, վերջինից գնացած կոզակների տեղ և ինչպէս երևում է չէ էլ գալու։

Բ. Զ.

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՐՈՒ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Զանգեզուրի չարաբաստիկ ընդհարումները, բացի մարդկային բազմաթիւ զոհերից, պատճառել են և խոշոր նիւթական վնասներ, որոնցից և զերծ չեն մնացել նոյնիսկ այն մասերը, որտեղ թշնամական բացայայտ գործողութիւններ տեղի չեն ունեցել, ինչպիսին է, օրինակ, Մեղրին իր շրջակայ գիւղերով, որ մի ամբողջ ամիս պաշարված է եղել բոյկոտի օրդուբաթցիների կողմից։

Այդտեղից ստացված մասնաւոր տեղեկութիւնները բաւականին անմխիթար գոյներով են պատկերացնում գիւղացիների կացութիւնը։ Գիւղական չարքաշ աշխատանքի վրա աւելացել էր իր կեանքի ու գոյքի համար պահակ լինելու դժբաղդ դերը ևս։ Եւ այդ կարծես բաւական չէր, մեր ներկայ իրականութեան մէջ պատուհաս դարձած մարդկային մորեխն էլ մի կողմից եկաւ. սրբեց այգեպտուղները 7 օրվայ ընթացքում և հեռացաւ։ Դա էլ իր տեսակի էկզէկուցիա է ինքնապաշտպանութեան գաղափարը փայփայողների դէմ անտեղի կերպով ուղղված։

Սեպտեմբերի 24-ին Մեղրի եկաւ Նախիջևանի գաւառապետ պ. Դուղնիկօվը զօրքերի հետ միասին, որին լաւ ընդունելութիւն ցոյց տուեց հասարակութիւնը։ Յաջորդ օրը նա ուղևորվեց դէպի Զանգիլանի կողմերը, Նիւադի ու Ալդարայի վրայով վերադարձաւ Մեղրի և, իր հետ վերցնելով աւագ քահանային և 8 պատուաւոր հայեր, գնաց Օրդուբաթ թուրքերի հետ հաշտութիւն կնքելու։ Գնացողները արդէն վերադարձել են և հաշտութիւնը կնքված է, իսկ թէ որքան տևողական կը լինի այդ հաշտութիւնը չը գիտենք, բայց թւում է, որ յարգելի գաւառապետ պ. Դուղնիկօվի ջանքերը միշտ էլ աջողութիւն են ունենում և նրա շնորհիւ խաղաղութիւնը չի խախտվի։

Նրան ենք պարտական, որ այսօր վերացված է բոյկոտը և Օրդուբաթից դէպի Մեղրիի մամասը տանող ճանապարհը նորից բանուկ է դարձել և երթևեկութիւնը կատարվում հանգիստ ու ապահով։ Հացի կարիքը արդէն ցոյց էր տալիս իր ճիրանները, նոյնը և մի քանի ուրիշ մթերքներ, որ ներմուծվում են դրսից, բայց այսօր կարաւանը ազատ կերպով մատակարարում է այդ բոլորը. ալիւր, ցորեն, աղ։ Ինչ խօսք որ գները շատ թանգ են. ալիւրի փութը վաճառվում է 2 ր. 2 ր. 15 կոպէկով, ցորենը 2 ր., աղը, որ առաջ արժենում էր փութը 90 կ. (բոյկոտի օրերում), այժմ 60—65 կոպէկ է։ Հոկտեմբերի 2-ին գնաց վերոյիշեալ գաւառապետը, իսկ 3-ին Օխչի ձորից վերադարձան 100 կոզակներ և 5-րդ օրն է, որ յոգնել ենք գարի տալուց։ Այսօր բարեբաղդաբար, Օրդուբաթ են գնալու, 25 ջորի են պահանջել դրանց բեռները փոխադրվելու համար։

Վերջին դէպքերից յետոյ ուղղակի կրակի մէջ ենք ընկել. «մեզ կոխոտելով անցնում են, կոխոտելով վերադառնում»։ Այդ ցաւը աւելի է զգալի, որովհետև գիւղական ամենածանր աշխատանքների ժամանակն է ու այսօր ամեն քայլափոխում շեղում են նրան իր գործերից։ Պատկերը ընդհանուր է շրջակայ բոլոր գիւղերի համար, որոնց վրա ծանրացել են գրված խոշոր տուգանքներն էլ մի կողմից։ Նոյնպիսի պայմանների ազդեցութեան տակ է գտնվում և մեր դպրոցը։ Ուսուցչական խումբը դեռ ևս բոլորովին պատրաստ չէ, չը կայ ռուսերէնի և հայերէնի մէկ ուսուցիչ, ուսումը կանոնաւոր կերպով չէ սկսված, դասական պիտոյքներ բոլորովին չը կան։

Մի խօսքով մխիթարական և ոչ մի բան չէ մնացել։

Ծանօթ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

—«Око» լրագիրը հաղորդում է, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան գաւառական շրջաններում արդէն պատրաստութիւններ են տեսնվում Պետական Դումայի ընտրութիւնների համար պայքար մղելու և որ շատ քաղաքներում մտադիր են թեկնածուներ ընտրել ձախակողմեաններից։ Այդ ենթադրութիւնները կապ ունեն այն դժգոհութեան հետ, որ առաջացաւ պառլամենտական ֆրակցիայի մեղմ վարմունքի առիթով։

—Պետերբուրգի ռուս ժողովրդի միութիւնը, «Око» լրագրի ասելով, վերջին ժամանակներս բազմաթիւ «նուիրաբերութիւններ» է ստանում, օրինակ ատրճանակներ, դաշոյններ և այլն։ Այդ բոլոր նուէրները բաժանելու համար ուղարկւում են սև հարիւրակային խմբերի հրամանատար Բուսկևիչ—Կրասկովսկուն։

—«Ռուս ժողովրդի միութիւնը» Մոսկվայում մի թռուցիկ է բաց թողել ուղղված ուսանողութեանը, որով կոչ է անում արտաքսելու պրօվօկատօրներին—պրօֆեսօրներին և ուսանողներին—համալսարանից, միևնոյն ժամանակ յայտարարելով, որ այդ դէպքում միայն միութիւնը պաշտպան կը հանդիսանայ «իսկական ռուս» ուսանողութեանը։

—Սօցեալ-դեմօկրատների մէջ վերջին ժամանակներս մի շատ հետաքրքիր թեօրետիքական հոսանք է նկատվում. բանը նրանումն է, որ ագրարական ծրագրի դէմ դժգոհութիւնը ընդարձակ չափեր է ստանում կուսակցութեան աշխատաւորների մէջ։ Միւս կողմից, դժգոհութիւն է ծագում այնպիսի ագրարական ծրագիր կազմելու համար, որը համապատասխան լինէր ռուսական իրականութեան ռէալ անհրաժեշտութեան, որը միևնոյն ժամանակ չը հակասելու լինէր մարքսիստական դաւանանքին։ Այդ պատճառով մի շարք թեօրետիկներ մտադիր են յաջորդ համագումարում պահանջել խիստ հետևողականութիւն պրօլետարական ծրագրի և անհրաժեշտ համարել միայն տաքտիքական բանաձևեր գիւղացիական հարցի վերաբերմամբ, բոլորովին մի կողմը թողնելով այդ հարցի վերջնական լուծումը և դուրս հանելով նրան ծրագրից։

Այդ թեօրետիկները իրանց անուանում են «ապրօգրամմիստներ»։ Վկայում են, որ այդ հոսանքը յաջողութիւն ունենալու մեծ շանսեր ունի։

—Պետական Դումայի ընտրողական ցուցակները կազմելու մասին տրված կարգադրութիւնները առիթ են տուել Օդեսայի կուսակցութիւններին շտապով քննութեան ենթարկելու մերձաւոր տակտիկայի հարցերը։ Ռուս ժողովրդի միութեան գործակալները վերջին օրերս շրջագայում են քաղաքի մօտիկ գիւղերը և սպառնալիքների ազդեցութեամբ ստորագրութիւններ հաւաքում։ Միութեան գործունէութեանը օգնում են զեմցիները, որոնք եռանդով սրբում են գաւառական վարչութիւնները, լիբերալիզմի մէջ կասկածվող երրորդ տարրերից։ Գաւառում վերսկսվել են զեմստվօյում ծառայող ուսուցիչների և այլ գործիչների յաճախակի կալանաւորութիւնները։ Խաղաղ վերանորոգչականները մի շարք զրոյցներ են կազմակերպում քաղաքական թեմաների վերաբերեալ իրանց կուսակցութեան ծրագիրը հանրամատչելի դարձնելու նպատակով։ Սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան գործունէութիւնը չափազանց սահմանափակված է անընդհատ խուզարկութիւնների շնորհիւ։ Կուսակցութիւնը ձգտում է բլոկ կազմելու ձախակողմեանների հետ Դումա անպայման սօցիալիստ ուղարկելու նպատակով։ («Р. В.»)

—Պեժիցկի յայտնի շրջաբերականը, որով արգելվում է չինօվնիկներին որևէ կուսակցութեան մէջ մտնել, սպառնում է «ռուս ժողովրդի միութեանը» բոլորովին ամայացնել, մանաւանդ նրա գաւառական բաժանմունքներին։ Բանից երևում է, որ նրանց գլուխ են կանգնել համարեա բացառապէս չինօվնիկներ։ Բեսսարաբիայի նահանգում, տեղական նահանգապետի գիւանապետն է, Սարատովում՝ տեղական ուսումնական շրջանի կառավարիչ իշխ. Կրոպոտկին և այլն։ («Р. С.»)

—Մոսկվայի սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան կոմիտէն Պետական Դումայի ընտրութիւնների հարցի մասին մի բանաձև է ընդունել, որով անհրաժեշտ է համարվում մասնակցել ընտրութիւններին լիազօր Դումա լօզունգով և յայտարարվում է նախընտրողական շրջանում ու ընտրութիւնների ժամանակ համաձայնութիւն կայացնել միայն այն սօցիալիստական ռամկավարական կազմակերպութիւնների հետ, որոնք գործելու են միևնոյն լօզունգի տակ։ («Рѣчь»)

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻՑ

—Սենատի «բացատրութիւնը», որի շնորհիւ գործարանական բանուորները զրկվում են բնակարանային ցենզի հիման վրա ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունքից, Վարշավայի բանուորների վրա չափազանց մեծ տպաւորութիւն է գործել։ Այդ պատճառով զարմանալի չէ, եթէ բոյկոտի կուսակիցները, որ արդէն կորցրել էին իրանց յոյսը բանուորների վրա ազդելու համար, այժմ կրկին գլուխ են բարձրացնում։ Բանուորների մէջ զարթնում է նորից նախկին տրամադրութիւնը։ Նրանք ասում են, որ հարկաւոր է վերսկսել բոլորովին սկզբից և դիմել մաքառման հին մեթօդին ընդհանուր գործադուլների միջոցով։

—Հոկտեմբերի 10-ին, կուսակցութիւններից մէկի ռազմիկ խմբի 16 անդամների կալանաւորութեան առիթով, մի քանի ֆաբրիկաների բանուորները թողին աշխատանքները և սկսեցին ագիտացիա անել ընդհանուր գործադուլի համար։ Դրա դէմ բողոքեցին սօցիալիստական կուսակցութիւնները, որոնք առանձին թռուցիկներով յայտարարում էին, որ յիշեալ կալանաւորներին զինուորական դաշտային դատարանի յանձնելու մասին տարածված լուրերը անհիմն են և որ նրանց դէմ, պրօվոկատորների հնարովի ցուցմունքներից բացի, ուրիշ մեղադրական փաստեր չը կան։ Այդպիսով գործադուլը չը կայացաւ։

Վարշավայի ոստիկանութիւնը ինչպէս երևում է լաւ տեղեակ է բանուորների գրգռված լինելու մասին, ուստի ամեն կերպ սաստկանում է ռեպրեսիաները։ Քաղաքում ամենայն օր կալանաւորութիւններ և խուզարկութիւններ են տեղի ունենում, որոնք թէև կասկածելի ոչինչ չեն տալիս, այնուամենայնիւ միշտ էլ վերջանում են կալանաւորութեամբ։ Ասում են, որ վերջին երեք օրվայ ընթացքում Վարշավայում կալանաւորել են 600 հոգուց աւելի։ Ոստիկանական հսկողութիւնը փողոցներում կրկնապատկված է։ Բացի զինուորական պահակներից իւրաքանչիւր փողոցի անկիւնում կանգնած են 3 ձիաւոր կոզակներ հրացանները ձեռքում պատրաստ բռնած։ Բանուորական թաղերում խուզարկութիւններ են կատարվում գիշեր ու ցերեկ։ Ոստիկանութիւնը օրեկան մի քանի անգամ մտնում է գործարանները։ Վարշավայի գեներալ նահանգապետի որոշման համաձայն ոստիկանութիւնը ուժեղացված է զինուորներով։ Այս այժմ կազմակերպված է ձիաւոր ոստիկանութիւն հեծելազօրի զինուորներից, որոնք ստանում են նոյնպիսի հագուստներ, ինչպիսին, որ ունեն գիւղական ստրաժնիկները։

—Լօձում, վերջին գործադուլից յետոյ, սօցիալիստ և ազգային-դեմօկրատների կռիւը դարձել սուր, արիւնահեղ կերպարանք ստացաւ։ «Ժողովրդականները» օգուտ քաղելով իրանց թուական գերակշռութիւնից մի քանի ֆաբրիկներում, բռնի կերպով ստիպել են հեռանալու բոլոր սօցիալիստ բանուորներին։ Միևնոյնն էլ արել են սօցիալիստները իրանց հակառակորդների հետ ուրիշ ֆաբրիկներում, ուր ոյժը ծայրահեղ կուսակցութիւնների կողմն է։ Ընդհարումների միջոցին տեղի է ունեցել գնդակահարութիւն, որի հետևանքը եղել է այն, որ մի քանի հոգի սպանվել են ու տասնեակ բանուորներ էլ վիրաւորվել։ («Рѣчь»)

—Եկատերինօսլաւից հեռագրում են «Нов. Путь»-ին, որ, մի տարի առաջ սպանված բանւոր ընկերների տարեդարձը տօնող բանուորներին գործից հեռացրել են. երկաթուղային արհեստանոցները փակված են։

—Լօձի ֆաբրիկներից մէկում ժողով են գումարել ծայրայեղ կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները բանուորների կուսակցական տարաձայնութիւնները լուծելու համար։ Որոշել են մի կոմիտէ ընտրել իւրաքանչիւր կուսակցութեան երկու ներկայացուցչի մասնակցութեամբ։ Կոմիտէս մօտ օրերս քննելու է արիւնահեղ դէպքի պատճառը։

ԲԵՄԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՌԻԹՈՎ

Իւրաքանչիւր անգամ, երբ առիթ եմ ունենում ներկայ լինելու ներկայացման որ և է թատրոնում, աւելի և աւելի համոզվում եմ, որ դերասանների մէջ շատ հազուագիւտ են իսկական արուեստագէտներ, արտիստներ։ Այնպիսի տպաւորութիւն եմ ստանում, որ կարծես խաղացողների մեծագոյն մասը, դերասան լինելու համար բաւական է համարում դերը մի փոքր սերտել, անհոգ կեանք վարել և իր արտաքինը խնամքով նմանեցնել բեմական գործիչին։

Ցաւալի է այս երևոյթը, մանաւանդ, որ նրանցից շատերը օժտված լինելով բնութիւնից ձիրքով, երբեմն նոյն իսկ տաղանդով, չեն կարողանում, կամ աւելի յարմար է ասել՝ չեն ուզում օգտվել այդ գանձից։ Նրանք ընդհակառակն ենթարկում են այդ շնորհքը արհամարհանքի, կորուստի և այսպէս մնում են ընդմիշտ կիսով չափ պէտքական, կիսով չափ անպէտք դերասան։

Ինչու է այսպէս։

Ընդհանրապէս գեղարուեստագէտ և մասնաւորապէս բեմական արտիստ լինելու համար անհրաժեշտ են դժուար իրագործելի պայմաններ։ Բաւական չէ բնատուր տաղանդ, նոյնիսկ հանճար։ Այս անհրաժեշտ առաւելութիւնից զատ, շատ կարևոր է անդուլ աշխատասիրութիւն, մոլեռանդութեան հասցրած սէր դէպի արուեստը, կամքի ոյժ, տոկունութիւն և յոյս դէպի փայլուն ապագան, յոյս դէպի կատարելութիւն, սրա հետ էլ միասին զարգացած ուղեղ և ճաշակ։

Պատմութիւնից յայտնի է, որ բոլոր համաշխարհային հանճարները, որոնք տուել են մարդկութեան թանկագին երկեր, նշանաւոր աշխատութիւններ և որոնք ժառանգել են «անեղծ» անուն, ունեցել են վերոյիշեալ բոլոր յատկութիւնները։

Լոկ հանճարի շնորհիւ, որքան էլ դա լինի վսեմ, ոչ մի մարդ չի կարող հասցնել իր մասնագիտութիւնը կատարելագործութեան, եթէ նա բռնված է ծուլութեան ախտից։ Անհամեմատ գերադասելի է փոքրիկ տաղանդը մեծ աշխատասիրութեան և տոկունութեան հետ, առաջնակարգ քանքարից, որ կապված է ծուլութեան և անհոգութեան հետ։

Եւ դու, դերասան, եթէ աստուածատուր ձիրք ունես, բայց տասնեակ տարիներ բեմը մաշելուց յետոյ քեզանից արտիստ չը դուրս եկաւ, մի վերագրիր այն հանգամանքին, որ նիւթապէս անապահով էիր, որ չունէիր ընդարձակ սենեակ. մեծադիր հայելի և թանկագին դերասանական շորեր։ Դա սխալ է։ Ճշմարիտն այն է, որ դու ծոյլ էիր, անտարբեր, անզարգացած, հետևապէս մեծամիտ, ինքնագոհ և ինքդ քեզ վրա սիրահարված։

Արդեօք եղե՞լ է քո մէջ այնպիսի հակում, որ ի յայտնի դեր խաղալուց և ծափահարութիւններ վաստակելուց յետոյ, ենթարկած լինես ինքդ քեզ կրիտիկայի, իբրև խաղից դժգոհ։ Փորձած կա՞ս, որ նոյն դերը աւելի կատարելագործելուց և աւելի յաջող ներկայացնելուց վերջը կրկին անբաւական մնայիր։

Ի հարկէ ոչ։ Եժանագին ծափահարութիւններ մոլորեցնում էին քեզ և ինքդ համարելով քեզ իսկական արտիստ, թշնամութեամբ կամ անհասկացողութեամբ էիր բացատրում ամեն մի անկեղծ նկատողութիւն բանիմաց մարդկանց կողմից, արուեստիդ նուաստութեան նկատմամբ։

Առհասարակ գեղարուեստը այնքան դժուար մասնագիտութիւն է, այնքան շատ աշխատանք է պահանջում, այնքան մանրակրկիտ ուսումնասիրելու առարկայ է, որ ամեն մի արուեստագէտ իր ամբողջ էութեամբ նուիրված պէտք է լինի իր մասնագիտութեանը, որպէսզի գոնէ մասամբ նպատակին հասնի։

Եւ դու, ի բնէ շնորհալի, բայց «չը գնահատված» դերասան, անշուշտ այս ճշմարտութիւնը երբեք աչքի առաջ չես ունեցել, այլ հաւանական է, որ յաճախ, գուցէ և ներկայացման նախընթաց օրը, մոլորված ես եղել թէ ինչպէս սպանես ժամանակը։

Ուրեմն հաւատացած եղիր, որ դու արտիստ չես և երբեք էլ լինելու չես, թէկուզ շլինքիդ ցեղ կրէին Շեքսպիրի հանճարը։

Գ. Բաշինջաղեան

ՄԻԿ ՆՈՐ ՏՆԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԻ ԱՌԻԹՈՎ*)

Այս քանի օրերս Մոսկվայից վերադառնալով իր ամուսնու հետ, որը ուսուցիչ է Երևանի հոգևոր սեմինարիայում, տիկին Վարվառէ Շէլկօֆնիկեանը յայտնեց, որ նա մի քանի ամիս ուսումնասիրել է Ռուսաստանում մի շատ օգտաւէտ արհեստ, այն է ուռի ճիպոտներից հիւսել զամբիւղներ, սնտուկներ և այլն, որոնք մեծ քանակութեամբ բերւում են մեզ մօտ ծախելու։ Յարգելի տիկնոջ ցանկութիւնն է յիշեալ գիւղին և օգտաւէտ արհեստը սովորեցնել Երևանում, որ այդ բանը շատ հեշտութեամբ կարելի է իրագործել, մանաւանդ որ չէ պահանջվում դրա համար մեծ ծախս։ Ինչպէս մեզ յայտնի է, այժմ տիկին Շէլկօֆնիկեանը պատրաստում է ընդարձակ զեկուցագիր իր ուսումնասիրած տնայնին արհեստի մասին плетенныхъ издѣлій, որը պիտի կարդացվի Երևանի հասարակութեան շրջանում և անշուշտ կը տպագրվի մեր մամուլում։

Շատ գովելի է յարգելի տիկնոջ ցանկութիւնը տարածել մեր տառապեալ ժողովրդի մէջ այնպիսի արհեստ, որը զգալի կերպով կօժանդակէ նրա զարգացման նիւթական զրկանքի բարեփոխմանը։ Ահա երկրորդ օրինակը, մեր կանանց սեռից տիկին բժիշկ Օհանեանից յետոյ, յանձին տիկին Շէլկօֆնիկեանի, որը ցանկանում է լուրջ կերպով օգնել մեր աղէտ և աղքատ ժողովրդին, տալով նրան նոր աղբիւր իր նիւթականը բարելաւելու հէնց իր բնակավայրում, առանց գաղթականութեան դիմելու կամ ամիսներ անգործ իր տանը նստելու։ Անհամբեր սպասում ենք յարգելի տիկին Շէլկօֆնիկեանի զեկուցագրի քննութեան և տպագրութեան, ինչքան կարելի է շուտ, որովհետև ժամանակն անցնում է և ինչ որ հարկաւոր է նրա արհեստի համար, այդ կարելի է պատրաստել, ինչպէս տիկինը ասում էր, ներկայ հոկտեմբեր ամսին, այն է ժողովել ուռիների ճիպոտներ։

Բժ. Բ. Ազատեան

ՇՈՒՇՈՒ ԵՐԿՍԵՌ ՈՐԲԱՆՈՑ-ԴՊՐՈՑԸ

Երէկ ամսիս 15-ին կայացաւ Վերին-Թաղի եկեղեցու, ինչպէս և միւս եկեղեցիների ծխականների՝ Շուշում նոր բացվող՝ երկսեռ Որբանոց-դպրոցի հոգաբարձութեան ընտրութիւնը։

Որբանոց բանալու միտքը յղացվել է շուշեցի մի քանի գիտակից կանանց մէջ, և նրանք՝ անմիջապէս խօսքից անցել են գործի, իսկոյն և եթ ձեռք բերելով մի գումար, որով կարելի լինի մի տարվայ ծախքերը ծածկել։ Յաջորդ տարիների համար, թէ ո՞րտեղից կամ ինչ աղբիւրից պիտի հոգացվեն Որբանոցի կարիքները, այդ մասին ձեռնարկողները լռում են և առաջարկում են ժողովրդի միջից ընտրել հոգաբարձուներ, որոնք յաջորդ տարիների բիւջէի համար հոգային—գտնելով աղբիւրներ, որտեղից կարելի լինի ստանալ հարկաւոր ծախքերի համար փող։

Ընտրութեան ժամանակ պ. Ա. Զիլինգարեանց (տեսուչ թեմական դպրոցի) մի քանի խօսքով բացատրեց Որբանոց-դպրոցի օգուտն ու նշանակութիւնը և ի միջի այլոց շեշտեց, որ պէտք է ընտրել այնպիսի անձնաւորութիւններ, որոնք գործը կարողանային դնել այնպիսի հիմունքների վրա, որ նա լինի յարատև։

Ընտրվեցին գաղտնի քուէարկութեամբ և ձայների առաւելութեամբ 4 պատուիրակներ՝ Ղալիքեխեանց ամուսիններ և պ. պ. Զիլինգարեանց, Կ. Ղազարբէկեանց։

Շնորհակալութիւն ձեռնարկողներին և ցանկանում ենք ի բոլոր սրտէ աջողութիւն ու յարատևութիւն։ Բայց կարծես թէ յաջորդ տարիների բիւջէն մարդուս մտածել է տալիս։ Տայ Աստուած, որ սխալված լինենք մեր կարծիքի մէջ։

Սար-Իս

ՉԷԶՈՔ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

(Նամակ Սարիղամիշից)

Ես ապրում Սարիղամիշում, այս յետ ընկած խուլ անկիւնում. միակ մխիթարութիւնը ինձ նման մարդու համար լրագիր կարդալն է, այն էլ մեր մեղքից, ստանում ենք մի օր մի թերթ, մի օր էլ չորս թերթը միասին, այնպէս, որ լրագիրը կարդում ես արդէն թարմութիւնն անցած, կարծես օրաթերթ չէ, այլ շաբաթաթերթ։ Այստեղ ստացվում են միայն «Մշակ» և «Երկիր», մի քիչ էլ «Խաթաբալա»։ Ես կարդում եմ թէ «Մշակը», թէ «Երկիրը». կարդում եմ և զարմանում. զարմանում եմ նրա համար, որ երկուսն էլ իրանց արդար են ճանաչում, իրանց բողոքը, իրանց զայրը դնում են ժողովրդի և ընթերցող հասարակութեան առաջ, երկուսն էլ աշխատում են, որ մենք իրանց ասածը հալած իւղի տեղ ընդունենք։ Ես ժողովուրդ ասած բառի հասարակ և չէզոք անդամներից մէկն եմ, ես ընթերցող եմ, ուրեմն թոյլ տուէք ինձ յայտնել և իմ կարծիքը։

Ես քայլ առ քայլ հետևելով երկուսի գրածին էլ, եկել եմ հետևեալ եզրակացութեանը։ «Մշակը» ընդարձակ տեղ է տուել Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին թեր և դէմ գրուածքներին, այդ բանը դուր չէ գալիս «Երկրին»։ «Մշակը» պաշտպանում է Յովնանեան դպրոցի տեսուչ Լ. Սարգսեանի իրաւունքը, դա անհաճոյ է «Երկրին»։ «Մշակը» գրել է իր մասը հայ ժողովրդի մահացուցիչ վէրքի վրա, դրա համար էլ գոռում, գոչում է «Երկիրը», վայնասուն է բարձրացրել, «դօնոսչիկ», մատնիչ է անուանում նրան։ Որովհետև երկու լրագրի տաք բանակռիւը գլխաւորապէս պտտւում է գալիս Դաշնակցութեան և Յովնանեան դպրոցի շուրջը, դրա համար ես իմ համեստ կարծիքը կը յայտնեմ դրանց վերաբերութեամբ։

Յովնանեան դպրոցի չորս հոգաբարձուները բոլորովին իրաւունք չունէին պ. Լ. Սարգսեանի հետ այդպէս վարվելու. պարզ է, որ նրանք առաջնորդվելով կուսակցական նեղ հաշիւներով, զոհում են տեսչի իրաւունքը, ուսումնարանի շահը, և աշակերտուհիների թանկագին ժամանակը իրանց բուռն և անսանձ վրէժխնդրութեանը, անուշադիր թողնելով կտակը, և կատարելով ներկայացուցիչ Անանեանի բողոքը ու իրաւացի պահանջը։ Երբ որ կարդում ես Ներսէս Վ. Մելիք-Թանգեանի «Երկրի» № 6-ում գրածը, իսկոյն գալիս ես այն եզրակացութեան, որ էջմիածինը ի դէմս այդ դիւանապետի, Լ. Սարգսեանին զոհել է չորս հոգաբարձուների իմա դաշնակցականների չէֆերի քմահաճոյքին. նա ասում է «միակ ելքը մնում էր խնդրել տեսչին հրաժարվել, հարկաւ ոչ օրինական հիմամբ հրամայելով, այլ խնդրելով, որպիսի ձևը դժուար թէ վիրաւորական համարվէր տեսչի համար, քանի որ առանց զիջման հնար չը կայ գործը խաղաղ վերջացնելու» և այլն. ուրեմն էջմիածինը ընդունում է, որ իր արածը օրինական չէ, բայց պահանջում է և վկայում, որ արդար կողմը զիջումն անէ. եթէ զիջումն անելը շատ բան է, ինչու միւս կողմը չի անում, քանի որ իրանց արածը ապօրինի է, և ամենքրաւ ով է իրաւունք տուել նրանց, որ իրանց կիրքը յագեցնելու համար, ուրիշի անբռնաբարելի իրաւունքը ոտնատակ տան, չէ որ դրանք իրանց այդ ապեղ վարմունքով անպատւում են նաև նախկին հոգաբարձութեանը, որը թերևս աւելի կանոնաւոր ձևով և առանց ճնշման ընտրված լինի ժողովրդի կողմից, քան իրանք են ընտրվել։ Վերջապէս, որ կողմը կուզէ շուռ գան, այդ չորս հոգաբարձուների արարքը, նոյնպէս և էջմիածնի վարմունքը, դուրեկան ոչ մի կողմ չունեն։

Ինչ վերաբերում է «Դաշնակցութեանը», իմ կարծիքս էլ այն է, ինչ որ ամբողջ Կովկասի զանազան տեղերից հայ լրագիրներում ամեն օր տպված թղթակցութիւններն է. ես կասեմ, որ «Երկրի» ղեկավարները զուր տեղն են մղում կատաղի կռիւ «Մշակի» դէմ ի պաշտպանութիւն Դաշնակցութեան. նրա ժամը դուռս է եկել, նա կորցրել է իր ոտի տակի հողը, նա չունի ժողովրդականութիւն, նրա վարկը ընկած է, նրա անունը սարսափով են յիշում։ Փաստեր կուզէ՞ք, մտէք Կարսի Թախտի հայ գիւղերը, անցէք Բասէն, այնտեղ կը լսէք գնդակներով թաւալգլոր եղած առաջնակարգ գիւղացիների անուններ, կը տեսնէք նրանց՝ վանքի նման օջախները հանգած ու աւերակ դարձած. գնացէք Երասխաձորով մինչև Իգդիր, և անձամբ լսեցէք հայ գիւղացու լացը, կոծը, աղաղակը, բողոքն ու բուռն զայրոյթը։ Պարոններ, յեղափոխութիւնը տարածել հրով, սրով, գնդակով ու ժայռալով անհնար է։ Մեծ յեղափոխիչը խաչը ուսին, Գողգոթա բարձրացաւ, նրա առաքեալները ցուպը ձեռներին, տրեխը ոտներին աշխարհ մտան եկան և աւետարանը քարոզեցին, իսկ դուք տաք սենեակներում բազմած ուզում էք դափնիք վայելել- բաւական է, պարոններ, վերջ տուէք խեղճ ժողովրդին կեղեքելուն և հարստահարելուն. նա բացականչելով ասում է. «ինչ զանազանութիւն կայ. ինձ աւազակն է թալանել, թէ իմ տանս մէջ իմ հայրենակիցը». հայ ունևորն ասում է. «միևնոյն չէ, ինձ Դիրբենդի աւազակները գերելով տասնեակ հազար րուբլի փրկանք են առել, թէ նոյն բանը արել են մերոնք»։ Հայ քաղաքացին ասում է. «ինչ խտրութիւն կայ. ինձանից կալուածատէր իշխան Բարաթօվի կառավարիչն է անիրաւ պահանջով փող խլել, թէ մի որ և է փաստաբան և այսպէս հազարաւոր իրաւացի և արդար բողոքներ կան ժողովրդի մէջ։

Եզրափակելով նամակս, խորհուրդ կը տայի. 1) Յովնանեան դպրոցի չորս հոգաբարձուներին լսել ժողովրդի ձայնը, բանալ դպրոցը ղեկավարութեամբ Լ. Սարգսեանի և արդէն վարձված ուսուցչական խմբի. 2) «Երկրի» ղեկավարներին՝ բաց թողնել «Մշակի» խմբագրութեան օձիքը, վերջ տալ անպատուաբեր սպառնալիքներին, քանի որ «Մշակը» իրաւունք չունի խեղդել ժողովրդի բողոքը, և փակել իր էջերը ի հաճոյս ձեր. 3) Դաշնակցութեան չէֆերին՝ հրաման արձակել ամեն տեղ իրանց աշխոյժներին՝ թէ գիւղերում և թէ քաղաքներում դադարեցնել տաճկական սիստեմի հարկահանութիւնը, պաշտօնից հրաժարեցնել այն ամենին, որոնք խաների և բէկերի նման ժողովրդին պատուհաս են դարձել և անխնայ ծծում են նրա ցամաքած արիւնը։

Չէզոք ընթերցող

ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀԲԱԶԵԱՆՑ ՄԵԼԻՔ-ՄՈՐՏՋԵԱՆՑ

Շխալի—այդպէս էր նրա մականունը. մօտաւորապէս 40 տարեկան, ծնված է Պարսկաստանի Փայաջուկ գիւղում. բնաւորութեամբ

*) Кустарное производство плетенныхъ издѣлій.

...պարզ և ուրախ, որի շնորհիւ ընկերական լայն շրջան ունէր դրաւած. նա սիրելի էր ընդհանուրին, նրա ժողովրդականութիւնը շատ շատերին նախանձելի էր. նա ոչ միայն ընկերասէր էր, այլ և մարդասէր. անօգնական թշուառ մարդիկ, ծանօթ թէ անծանօթ շատ էին վայելել նրա աջակցութիւնը: Աղքատ էր նա և աղքատ էլ մեռաւ, բայց անկարների համար՝ նոյնքան կարող մէկն էր. նա դիմում էր իր ընկերներին, բարեկամներին, աղաչում էր, խնդրում էր օգնութիւն թշուառներին, այնպէս էր նկարագրում թշուառութիւնը, որ կարողանում էր խոր զգացմունք արթնացնել մարդկանց մէջ. «դարդաշ, ասում էր նա, խեղճ քասիբ մարդ է, ինչ պէտք է անէ, խօմ սաղ սաղ ջուրը գցելու չէ ինքն իրքը. ի հարկէ մեր մի քանի կոպէկներով հօլա ենք տանելու խեղճերին»: Ահա այդ անպաճոյճ, բայց ազդու խօսքերով՝ նա ձեռք էր բերում պահանջուած օգնութիւնը, որով և մեղմացնում թշուառների վիճակը:

Մարդասիրութեան լայն զգացմունքներով տոգորուած մեր Շխալին անձնուէր գործիչ էլ էր. այն ժամանակ երբ հայկական յեղափոխութեան արշալոյսն էր ծագում, նա մէկն էր Կուկունեանի արշաւախմբի զինուորներից, ապա գալիս է Թանասուրի արշաւանքը. փոխադրութեան գործում իր մեծ ծառայութիւնն է մատուցել գործին, Պարսկաստանում նա գալիս է բերում իրան յանձնուած պարտաւորութիւնը, ապա ենթարկվում է այդ ասպարէզ՝ հալածանքի. այնուհետև նա անցնում է Ռուսաստան մի առ ժամանակ ընտրելով իրան սկզբունք խաղաղ գործունէութիւնը, մինչև հայ-թուրքական ընդհարումների սկիզբը: Ահա Շխալին Ղազախի լեռներում. մենք լսում ենք այնտեղից մի շարք հերոսական գործեր, որոնք պատմում ծածկվում են Շխալի անունը: Երկար տարիների աշխատաւոր գիւղացի այդ անվեհեր կռուիճը Ղազախի հայութեան համար դարձել էր մի ամրակուռ զրահ. և ահա այսօր այդ զրահն է, որ կարմիր է ներկվել, դաւաճան գնդակի մի ծանր հարուածով: Այդ զրահն է, որ ջախջախուած, խորտակված, բազմահազար սգաւոր ամբոխի ձեռքերի վրայ տանում յանձնում են հողին:

Չը կայ այլ ևս Շխալին. չարագուշակ մահը վերջին օրերս նրան անհետ էր. «դարդաշ, ասում էր նա, էդ անսատուածներից ամեն բան սպասելի է. մենք շրջապատուած ենք լըրտեսներով, մեզ հետևում են տէռրորիստները, այս ինչ օրը այսպէս, այն ինչ օրը այնպէս. երէկ այն ինչ տեղ այնպէս էին խօսում. այսօր էլ այսպէս». և այդ բոլոր լաւնների ու տեսածների վրայ հիմնված՝ Շխալին, մի քանի անգամ ընկերների ներկայութեամբ՝ դիմում է ինձ և խնդրում, որ ինքը քանի կենդանի է արձանագրեմ իր կենսագրութիւնը: Ամեն անգամ իմ պատասխանը լինում էր, այդպիսի բան չէ կարող պատահել, մինչև դաւաճան որոշումը կայացնում է իր վճիռը և հաստատում հանդուցեալի պարզ դուշակութիւնները:

Ընկաւ քաջամարտիկ անվեհեր զինուորը, անշեղ անփոփոխ հաւատարիմ մնալով Դաշնակցութեան հիմնական նպատակներին: Այո, ընկաւ նա չը հանդուրժելով իր դաւանած դաշնակցական մաքուր զգացմունքների հանդէպ տարբեր գործունէութիւն. ընկաւ նա, կուռ հրապարակը թողնելով իր ընկերներին, և իր արդար բողոքին բաց արաւ շատ լայն ճանապարհ: Ընկաւ նա, իր անմեղ արեան բոլոր պատասխանատուներին նզովք կարդալով: Իսկ մենք կասենք ընկեր-ջան, հանգիստ ոսկորներիդ, արցունք ու յարգանք քո անմոռանալի շիրմին, քո ուխտը կայ և կը շարունակուի անվերջ:

Ի դիմաց բոլոր ընկերների՝
Միհրան

ՁԻԿՆԵԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԾԽԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

(Նամակ խմբագրութեան)

Հոկտեմբերի 1-ին Ձիկնեանց ս. Կարապետ եկեղեցու ծխականները նոյն եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձութեան կողմից հրաւիրված էին խորհրդակցելու. եկել էին մօտ 20 ծխական, և օրինական թիւ չը լինելու պատճառով ժողովը չը կայացաւ, բայց, շնորհիւ պ. պ. հոգաբարձուների մասնաւոր կերպով ծխականներին տուած տեղեկութիւնների, շատերը հնարաւորութիւն ունեցան փոքր ի շատէ ծանօթանալ դպրոցի վիճակի հետ:

Պ. պ. հոգաբարձուների բացատրութիւններից ի միջի այլոց երևաց, որ եկեղեցու և դպրոցի նիւթական միջոցների և առհասարակ հաշիւների մասին ոչ մի տեղեկութիւն չեն կարողանում ստանալ երեցփոխից, որին մի քանի անգամ հրաւիրել են հոգաբարձական ժողովին. վերջինս հրաւէրները թողել է անպատասխան, իսկ երեցփոխի բացակայութիւնը, իբրև հոգաբարձութեան անդամի, և որից մեծ աջակցութիւն պիտի ունենային, իրանց դրել է դժուար կացութեան մէջ:

Ինչպէս երևաց, 1905 թւից երեցփոխի պաշտօնի մէջ հաստատվել է փաստաբան պ. Յ. Աղաջանովը, բայց մինչև օրս լոկ անունով է եղել երեցփոխ. եկեղեցի եկել է միմիայն Զատկի տօնին ինչպէս ծխական. եկեղեցու բոլոր դրամական հաշիւները պահել է նոյն եկեղեցու միաբան Գրիգորիս քահանայ Երզնկեանցը, իսկ ծխականները ոչ ոքից հաշիւ չեն ստացել մինչև օրս:

Բանից դուրս է գալիս, որ եկեղեցին մօտ երկու տարի երեցփոխ չունի, և ծխականները բանից տեղեկութիւն չունեն: Հոգևոր իշխանութիւնը, որ սովորաբար այսպիսի դէպքում լուռ է մնում, վերջին տարիները չը գիտենք ինչ բարի նպատակով կարգադրեց երեցփոխի հետ և հաշուետուներ չընտրել, երևի նման դէպքերում ոչ պաշտօնական երեցփոխների գործերում չը միջամտելու նպատակով:

Ձիկնեանց եկեղեցու պ. պ. ծխականների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այս երևոյթի վրա. մի՞թէ հիմա էլ պէտք է անտարբեր վերաբերվենք դէպի դպրոցը, եկեղեցին. ամօթ է. այժմ գոնէ պաշտպանենք մեր աւանդական իրաւունքները և թոյլ չը տանք պատահական մարդոց խառնել իրանց ձեռքերը մեր գործերի մէջ: Անյապաղ պէտք է երեցփոխ ընտրել. եթէ սպասում էք, որ ս. առաջնորդը ձեզ ժողովի հրաւիրէ երեցփոխ ընտրելու, սխալվում էք:

Ծխական

ՆԱՄԱԿ ՂԶԼԱՐԻՑ

Հոկտեմբերի 14-ին

Կանոնաւոր հսկող 50 զինված պահակներ նշանակել ։, ըստ երևոյթին, փոքր ինչ հանգստացրեց ազգաբնակութեան. յանկարծակի յարձակման ենթարկվելու երկիւղը մնացել: Բայց աբրեկների յանդգնութիւնը աւելի մեծացաւ. Նրանք Ղզլարից դուրս ամեն օր թալաններ ու գողութիւններ է որ անում են:

Մի քանի օր առաջ, հէնց Ղզլարի մօտ, խճուղու վրա նրանք շրջապատում են մի խումբ սայլապանների և ճամբորդների: Վերջիններս զէնքեր են ունենում, պատրաստվում են դիմադրելու. սայլերը դիրքերի են փոխվում, և սկսվում է հրացանաձգութիւնը: Աբրեկները 15 հոգի են լինում և եագծեան հրացաններով զինված. երկար հրացանաձգութիւնից յետոյ, տեսնում են, որ չէ աջողվելու թալանել, թողնում են հեռանում: Երկու կողմից էլ մի քանի վիրաւորներ են եղել:

Ամսիս 8-ին էլ մի այլ խումբ Գուդուրմեզ կայարանի մօտ դարան է մտնում և սպասում, որ պօստատար գնացքի վրա յարձակվի ու կողոպտէ: Պօստատար գնացքը պատահմամբ ուշանում է և աբրեկները, փոխանակ պօստատարի, ապրանքատարի վրա են յարձակվում: Նախապէս գիծը փչացրած են եղել, և գնացքը պէտք է խորտակվէր: Մեքենավարին սպանել են. կան ուրիշ մի քանի զոհեր ևս. ձեռք առնված միջոցները ի զուր են անցել. աբրեկները թալանելուց յետոյ անմիջապէս անյայտացել են:

Լեռնականները բազմաթիւ աբրեկների խմբեր կազմած վխտում են ամբողջ Թերեքի շրջանում, և կառավարութեան ձեռք առած միջոցները հետևանքի չեն հասնում: Ընդհակառակը, քանի գնում՝ խմբերը բազմանում և աւելի ու աւելի յանդուգն են դառնում: Օրինակ հէնց Վլադիկաւկազի դէպքը: Որքան խնամքով ու յանդգնութեամբ է կատարվում... Օրը ցերեկով, 30 լաւ զինված ձիաւոր աբրեկների մի խումբ, մտնում է շրջանի կենտրոնական քաղաքը, յարձակվում, սպանում ու վիրաւորում է մի քանի պաշտօնեաների ու քաղաքացիների և այդպէս՝ նախապէս մանրամասն ծրագրածը խնամքով իրա գործում՝ թալանում քաղաքի կենտրոնական փողոցի վրա ոսկերչի ու բրիլեանտավաճառի խանութը:

Պետութեան վարչական կենտրոնական քաղաքում, ուր կան ամբողջ երկու զօրագունդ զինուորներ ու կօզակներ... մյ անտէրութիւն, անտէրութիւն...

Վ. Սազանդարեան

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ

Հոկտեմբերի 12 ին

«Մշակ»-ի № 215 տպած Քիշնևից այն տեղեկութիւնը, որ բողոք է գնացած Էջմիածին Բեսսարաբիայի թեմակալ առաջնորդին յետս կոչելու, կոնսիստորիայի ամբողջ կազմը արձակելու և նրանց տեղ նոր ընտրութիւններ կայացնելու՝ առիթ է տալիս և ինձ աւելացնել հետևեալը:

Բանիմաց հայ հասարակութիւնը քաջ ճանաչում է թեմակալ Ներսէս արքեպիսկոպոս Խուդավերդեանին, որ նա իբր առաջնորդ Բեսսարաբիայի մի մեծ և պատասխանատու թեմի—որպիսին է Բեսսարաբիայի և Նոր-Նախիջևանի թեմը՝ իր բաժան-բաժան համայնքներով և ուրոյն կեանքով, անկարող է բաւարարութիւն տալ:

Ներսէս արքեպիսկոպոս Խուդավերդեանի տարիքը, կրթութիւնը և վարչական ընդունակութիւնները ևս իւրաքանչիւր հայ գիտէ որ անհամապատասխան են ժամանակակից պահանջների, ժամանակակից ոգու և հասկացողութեան:

Բայց ինչ է նշանակում թողնել «Դանակը ոսկրին հասնի»: Լրագրական բողոքներն ու տրտունջները անդադար կրկնվում են յանձին Քիշնևի առաջնորդի և կոնսիստորիայի ամբողջ կազմի: Սակայն վերջիններիս խուլ արհամարհանքը դէպի մամուլի արդար ձայնը՝ անփոյթ վերաբերմունքը դէպի հասարակական բողոքն ու անտարբերութիւնը—լոկ դատափետութեան է արժանի:

Ամեն մի զգայուն սիրտ, ամեն մի արտասուէ հասարակական պաշտօնեայ, պարտաւոր է իր «ես»-ից միշտ բարձր դասել հասարակութեան շահը, ժողովրդի օգուտը, այլապէս նա ոչ մի կերպ հնարաւորութիւն չունի արդարանալու: Քիշնևի հայոց կոնսիստորիան տասնեակ տարիներ տառապել է մի չկօլայի պատկանող ընկալւորներ ունենալուց: Տասնեակ տարիներ ունենալ յետադէմ կուսակցութեան պատկանող թեմակալ առաջնորդ և կոնսիստորիայի կազմ, տասնեակ տարիներ ունենալ յետադէմ օգնականներ փոխանորդներ և կառավարութեան կազմ, բնականաբար արդիւնքն այն է, որ այսօր թեմիս ժողովրդի արդար զայրոյթն արդէն բունկել է ու պահանջում է այսուհետև ազատվել այդ վարիչներից և ունենալ առաջադէմ կուսակցութեան պատկանող կուսակրօն կառավարիչներ: Թեմիս ժողովուրդը ցանկանում է վերջապէս ազատուել այդ «Միզուական», «Նոր-Դարական» պլուններից, որոնցից մինչև օրս հայ ժողովուրդը ոչ մի օգուտ չը ստացաւ, ոչ մի մխիթարական գործ չը տեսաւ: Ի՞նչ է նշանակում տասնեակ տարիներ «մօնօպօլիա» դարձնել Քիշնևի առաջնորդութիւնը, Նոր-Նախիջևանի փոխանորդութիւնը, կոնսիստորիայի անուանական անդամութիւնը:

Մեզ հարկաւոր չեն այսուհետև «կաբինետային» նստող ու հրամաններ արձակող առաջնորդներ, փոխանորդներ, այլ հարկաւոր են ժողովրդի մէջ ապրող և գործող մարդիկ:

Ժամանակ է Ներսէս արքեպիսկոպոսին թողնել պաշտօնը և դառնալ ս. Էջմիածնում հանգստանալ:

Մեզ հարկաւոր են ժողովրդասէր, վարչական ընդունակութեամբ օժտուած, կենդանի եռանդով լցուած մարդիկ, որոնք գործ կատարեն ժողովրդի մէջ, առաջ տանեն նրան ժամանակի ոգով ու փայլեն իրանց կոչմամբ:

Քիշնևի հայերը ամբողջ տարիներ բողոքում են, Սիմֆերոպոլի հայերը լքված են, Ղարասուբազարի հայերը «աչքալոյսի» են սպասում, Մօսկվայի, Նոր-Նախիջևանի և Պետերբուրգի հայերը նոյնպէս, գոնէ վերջին պատուիրակների ժողովից և նրանց մասնաւոր խօսակցութիւններից այդ կարելի էր եզրակացնել: Ուրեմն, չը պէտք է թողնել «դանակը ոսկորին հասնի» պէտք է բաւականութիւն տալ հասարակութեան ձայնին, պէտք է ազատել ժողովրդից ընտրած պաշտօնեաներին:

Նիգերադ

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ

Հոկտեմբերի 13-ին

Վերջին տարիներս Դերբենդի մասին յաճախ է գրվում լրագիրներում. ուստի աւելորդ չեմ համարում մի ամփոփ տեղեկութիւն տալ:

Մինչև երկաթուղու անցնելը, այս քաղաքը մի մեռած անկիւն էր, իր 15,000 բնակիչներով. բայց այս ութ տարում բոլորովին կերպարանափոխվել է. շինվել են ահագին քանակութեամբ նոր գեղեցիկ տներ. այգիները ահագին տարածութեան են հասել—10 վերստ երկարութեամբ և 2 վերստ լայնութեամբ: Այգեգործութիւնը նահապետական է, ոչ մի առաջադիմութիւն: Պատճառը պարզ է. այգիների մեծ մասը պատկանում է թուրքերին և հրէաներին, որոնք կուլտուրական շատ ստոր աստիճանի վրա են, իսկ հայերից ամեն մէկը ագահաբար ձգել է 10—50 դեսեատին, ինքը բոլորովին չէ պարապում այդ գործով. նա խանութպանութիւնից դուրս ոչինչ չէ ճանաչում—մեծ մասը մանուֆակտուրնի: Այս պատճառով էլ միշտ վնասվում են այգիներից և կամաց-կամաց ծախում գործունեայ հրէաներին. 10 տարուց յետոյ, հայերը այգիներ չեն ունենայ:

Դերբենդը արտադրում է մեծ քանակութեամբ գինի, խաղող և ձուկ (սէլեօդկա): Ձկնորսարանները քաղաքապատկան են. կապալով է տրվում տարեկան մօտ 80,000 ր. այդ եկամուտը գործադրվում է մեծ մասամբ դպրոցներ պահելու վրա. պահվում է—ռէալական դպրոց, օրիորդաց գիմնազիա, այգեգործական և քաղաքային դպրոցներ, մէկ օրիորդաց տարրական դպրոց ձևագործի արհեստանոցով, երկու ռուս թուրքական դպրոց, և օժանդակում է հրէաների դպրոցին ու ռուսաց ծխական դպրոցին. իսկ հայոց դպրոցին մերժել են օգնելու, առարկելով թէ միջոցներ չը կան, չը նայած որ քաղաքի տուրքերի կէսը համարեա թէ հայերն են վճարում. հայերը լռում են, որովհետև շատ անտարբեր մարդիկ են, չեն հետաքրքրվում իրանց դպրոցի մայրական դրութեամբ. չեն պնդում, չեն պահանջում:

Հայերը կազմում են 250 ծուխ, չը հաշուած եկւոր արհեստաւորներին և բանւորներին. համեմատ թուրքերի և հրէաների հետ, բաւական ապահոված են:

Այժմ տեսնենք ինչ հիմնարկութիւններ ունեն և ինչ վիճակում: Ունեն մի փառաւոր սրբատաշ եկեղեցի, երկու քահանայ, երկու տիրացու, մի խմբապետ և ժամկոչ: Քահանաներից մէկը ոչ մի տեղ ուսումը աւարտած չէ. նախկին տարիներում շատ անախորժութիւններ է ունեցել ժողովրդի հետ քանի դեռ մենակ էր. իսկ երբ երեք տարի առաջ հակառակ նրա կամքի բերել են տալիս երկրորդ քահանայ, սկսում է իրան վայելուչ պահել և այժմ այլևս կռիւներ չը կան. նա քաղաքի հարուստներից մէկն է: Երկրորդ քահանան աւարտել է ռուսաց սէմինարիան: Չը նայած, որ երեք տարի առաջ գիւղական խեղճ ու կրակ ուսուցիչ էր տարեկան 500 ր. ռոճիկով, իսկ այժմ 2000 ր. աւելի ռոճիկ և եկամուտ ունի, էլի լաց է լինում. երևի նախանձում է, որ իր պաշտօնակցի չափ հարուստ չէ:

Իսկ նրա ուղղութեան մասին չարժէ խօսել. Պետրոս Սիմոնեանցը կենդանացել է Դերբենդում: Եւ դժբախտաբար այս երկու քահանաներին են յանձնված վերոյիշեալ չորս դպրոցներում կրօնի դասերը. հինը շաբաթական 10 դաս, նորը 32 դաս: Ամեն մի՝ ծխականատրութեան համար բաց են թողնում երկուսն էլ միասին դասերը. իսկ ամսի 20-ին երկուսն միշտ չաղ ռոճիկները ստանալու վազում- ինչու հայ ժողովուրդը չէ մտածում երկու կարգին կրօնուսոյցներ բերել տալու. չէ՞ որ Վեհափառի կարգադրութեամբ ծխատէր քահանաները իրաւունք չունեն դասեր վերցնելու:

Մեր աւանդապահ թեմական առաջնորդ Անանիան էլ դեռ բարեհաճել էր անցեալ տարի էլ հրամայել, որ հայոց դպրոցի կրօնի դասերն յանձնվի այդ քահանաներից մէկին, առարկելով, որ վայել չէ աշխարհական ուսուցչին (Ներսիսեանաւարտ) դասաւանդել այդ սուրբ առարկան. բայց հոգաբարձութիւնը մերժում է կատարել այդ հրամանը:

Խմբապետը մի հնուտ անձն է. մեծ եռանդով ձեռնարկեց քառաձայն խումբ կազմելու. բայց մեր մեծամիտ երիտասարդները յետոյ չարեցին եկեղեցում երգել և նա կազմում է հայոց ուսումնարանի փոքր սաներից միաձայն խումբ: Հայերը ծախսում են քահանաների, միւս պաշտօնեաների և մանր ծախսերի համար տարեկան 4000 ր., իսկ եկեղեցի չեն յաճախում: Երկու քահանաները վեր կոխած ծծում են ժողովրդին. նրանք խօսք մէկ արած չեն ցանկանում ծուխ բաժանել, չը նայած որ ժողովուրդը մի քանի անգամ պահանջել է. ամեն մի ծխականութեան համար ներս են թափվում սոված դայլերի նման հինգ հոգի, երկու քահանայ, երկու տիրացու և ժամկոչ. ոչ մի անուանակոչութիւն էլ ձեռքից բաց չեն թողնում և ժողովուրդը վարձատրում է բոլորին. ամաչում են այսքանին քիչ վճարել, իսկ շատ վճարելն էլ դժուար է միջակների և աղքատների համար: Անցեալները մի աղքատ կին, որ երկու կով պահելով ապրում է, լալով պատմում է, թէ իր ամուսնու անուանակոչութեան օրը այդ բոլորը ներս խուժեցին և ինքը կոպէկ չունենալով, վաղել է հարևաններից պարտք վերցրել և դրանց վարձատրել. այդ հերիք չէ, նախօրօք էլ պատուիրել են, որ հարիսա պատրաստի (Ս. Սարգսին): Թող թեմական առաջնորդը շտապեցնէ ծխաբաժանութիւնը, քանի որ մեր տէրտէրները իրանց օգուտը չեն ուզում ձեռքից բաց թողնել:

Երէցփոխը մի ծերունի է. նա տարվայ մեծ մասը բացակայում է քաղաքից իր սեփական գործերի պատճառով, ուստի և եկեղեցին եկամուտից զրկվում է. ժողովուրդը խօսում է, փսփսում. բայց երևան ոչինչ չէ ասում, խաթրին չէ կպչում: Եկեղեցին կանխիկ դրամ չունի, այլ մօտ 4000 ր. առկուաբեր թղթեր, որոնք գտնվում են երէցփոխի մօտ...

2) Ունեն մի ընդարձակ, գեղեցիկ դպրոցական շինութիւն. դպրոցը բացվել է անցեալ տարի. ունի երեք բաժանմունք, երկսեռ, խառն. երկու Ներսիսեանաւարտ ուսուցիչներով և մի գիմնազիաւարտ ուսուցչուհիով, 70 սաներով: Դասատուութիւնը, ներքին կարգապահութիւնը լաւ է: Հոգաբարձութեան մեծ մասը անգործունեայ և գործից անհասկացող, ուստի և նրա ապահովութեան մասին հոգացող չը կայ. ոչ մի եկամուտ չունի, ուսումը ձրի է. պահվում է ժողովրդի նուիրատւութեամբ. ժողովուրդը թէև անտարբեր է, բայց սիրով է իր կարողութեան չափ նուիրում. տարաբաղդաբար լաւ հոգաբարձուներ չը կան, թէ չէ շատ բան կարելի էր անել: Երիտասարդ համարվողներն էլ միայն գիտեն պատուախօսել, ռոմանտիկ, և միշտ գործից փախչել:

3) Ունեն դպրոցի դահլիճում գրադարան-ընթերցարան, 70 անդամից, տարեկան 3 ր. անդամավճարով: Դէպի ընթերցանութիւնը շատ սառն են. յաճախում են միմիայն 10-15 անդամներ, այն ևս ոչ թէ կարդալու, այլ անհամ վիճելու, իրար միս ուտելու. իսկ գրադարանի գրքերից օգտվում են միայն աշակերտները. հասակաւորները բոլորովին կարիք չեն զգում, որովհետև արդէն չափազանց զարգացել են:

4) Ունէին թատերասիրաց ընկերութիւն, որը տևեց մի քանի ամիս, տուեցին երկու ներկայացում, այն ևս կռիւներով, ինտրիգներով. այժմ քայքայված է, հայտնի յատուկ անձնական հակակրութիւնների պատճառով: Այս սերունդը դժուար թէ զարգացնէ իր հիմնարկութիւնները, մնաց նորագոյն սերունդը, որը շնորհիւ իր կրթութեան, լաւ յոյսեր է ներշնչում:

Դիտող

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 18-ին

«Մշակ» ի № 225 պ. Տ. Յովհաննիսեան փորձում է լուսաբանել ինձ տուած հարիւր րուբլու հարցը, ասելով որ 1) մեր մէջ կայացած էր փոխադարձ համաձայնութիւն նայել չը տուած 50 ր. վերաբերմամբ, որպէս մասնաւոր պարտքի վերաբերմամբ, 2) որ նա Տ. Յովհաննիսեան հարիւր րուբլից աւելի ինձ տալ չէր կարող այն պատճառով, որ Հաղբատեցոց գործը կարող էր անցնել պալատ, նոյնիսկ սենատ, ուր հարկաւոր կը լինէին մեծ գումարներ:

Արդ ստանալու փորձի այդ երկու կէտերն էլ շատ անաջող են և սխալ: Մեր մէջ չեն եղել ոչ մի դիպլոմատիական բանակցութիւններ, կամ ինչպէս ասում է պ. Տ. Յովհաննիսեան, «փոխադարձ համաձայնութիւն» և չէր էլ կարող լինել այնպիսի պարզ և հասարակ խնդրի վերաբերմամբ—ինչպէս էր Հաղբատեցոց պաշտպանութեան համար՝ ստանալիք 100 ր. խնդիրը: Մեր ամբողջ խօսակցութիւնը եղել է այն մասին, որ յիսուն ր. նա ինձ տալիս է Հաղբատ մեկնելու օրը, իսկ միւս կէսը վերադառնալուն պէս: և որ աւելի չէ կարող վճարել՝ փող չը լինելու պատճառով: Եթէ պ. Տ. Յովհաննիսեանը ունեցած գումարը պահում էր պալատի և սենատի համար ինչպէս ինքն է յայտնում իր նամակի մէջ—և այդ մասին էր ասում թէ փող չը կայ, այն ժամանակ տարրական պրոֆէսիոնալ ընկերական սկզբունքը պէտք է թելադրէր նրան յայտնելու այդ ինձ որպէս—պաշտպանի: Բայց նա այդ չասաց ոչ ինձ և ոչ պ. Ռուբէն Յովհաննիսեանին: Մոռանում է, պ. Տ. Յովհաննիսեանը մի հանգամանք. չէ որ ես պաշտպանում էի Հաղբատեցոց 250-րդ յօդուածի մէջ նախատեսնուած իրաւունքներով, այսինքն գործի անաջող ելքի դիպուածում բողոքել պալատ և այնտեղ պաշտպանել: Այդ մէկ: Երկրորդ՝ եթէ 980 ր. բաւական չէր փաստաբան բերել տալու համար, ինչպէս գրում է պ. Տ. Յովհաննիսեանը, ուրեմն այդ գումարից 200—300 ր. ծախսելուց յետոյ, անկարելի կը լինէր այդ անել և ուրեմն պալատում կը պաշտպանէին նրանք, որոնք պաշտպանեցին և դատարանում:

Պ. Տ. Յովհաննիսեանը ասում է իր նամակի մէջ, որ նա ինձ յայտնել է թէ Հաղբատցիներից այնքան փող ունի ստացած, որ կարող է ինձ վճարել: Աւելի վատ. եթէ նա Հաղբատցիներից այդքան փող ունէր ստացած և այնուամենայնիւ չէր կարողանում՝ ինձ հասանելիք գումարը վճարել—ուրեմն թողնում եմ ընթերցողներին եզրակացնել թէ ինչ էր պատճառը:

Զարմանալի զուգադիպութիւն. Ինչու պ. Տ. Յովհաննիսեանը շտապում է վճարել ինձ իր պարտքը պ. Հաղբատցու նամակը երևալուց մի օր յետոյ, եթէ դա մասնաւոր պարտք էր, այլ ոչ թէ Հաղբատցոց գործի համար չը վճարած գումար: Ես վերադարձել եմ Թիֆլիս սեպտեմբերի 2-ին, ամեն օր գրեթէ մենք տեսնվել ենք պ. Յովհաննիսեանի հետ դատարանում մինչև պ. Հաղբատցու նամակի երևալը, այնպէս որ եթէ պ. Յովհաննիսեանը ուզենար ինձ վերադարձնել իր մասնաւոր, ինչպէս ինքն է ասում, պարտքը, նա ունէր իր տրամադրութեան տակ երեք շաբաթ: Բայց նա չարեց այդ մինչև պ. Հաղբատցու նամակը, որի երևալուց յետոյ, նա մի առանձին եռանդով շտապում է վճարել ինձ գէթ մի մասը:

Պ. Յովհաննիսեանը այնքան է շտապում, Հաղբատցու նամակից յետոյ ինձ գէթ մի մասը վճարել, որ պատահելով եղբօրս խնդրում է մտնել նրա մօտ, ասելով ինձ յանձնելու բան ունի և պատահելով ինձ Դվորցովայա փողոցում, երբ ես զբօսնում էի ծանօթներիս հետ, նա ինձ կանգնեցնում է խնդրելով ժամադիր լինել ինձ փող վճարելու համար:

1905 թւի մարտ ամսին, երբ գրեթէ բոլոր հայ փաստաբանները հրաժարվեցին Պետերբուրգ գնալուց, մենք՝ պ. Տ. Յովհաննիսեանը, որ առաջարկեց ինձ 25 րուբլով պաշտպանել նրա տեղը մի գործ: Ես համաձայնեցի: Եթէ պ. Յովհաննիսեանը խնդրէր ինձ ընկերաբար վարել այդ գործը նրա տեղը, ժամանակի փաստաբանների մէջ ցանկութիւն էր յայտնված, այլ ոչ թէ վճիռ, ինչպէս ասում է Տ. Յովհաննիսեանը, որ ձրիաբար վարեն ընկերները գնացող փաստաբանի անյետաձգելի գործերը—ես ի հարկէ ամենայն սիրով կընդունէի: Բայց պ. Տ. Յովհաննիսեանը դրեց պաշտօնական հողի վրայ այդ հարցը, առաջարկելով ինձ վարձ, 25 ր. որը վճարեց ինձ ուղիղ մի տարուց յետոյ:—Հաղբատցիների գործի օրերը, 1903 թւին, պ. Յովհաննիսեանը, պաշտպանել է իմ տեղը մի գործ որի համար ես նրան եմ վճարել, աւելացնելով 15 ր՝ այն գումարի վրա, որը պ. Յովհաննիսեանը ինձ էլի մի ամբողջ 1 տարի պարտ էր: Ուրեմն փոխարինել միմեանց որոշ վարձով ընդունված է փաստաբանների մէջ և խնդիրը դրա մէջ չէ: Գալով այն հարցին, որ ես անվարձ չեմ պաշտպանում հասարակական գործեր ինչպէս պ. Տ. Յովհաննիսեանը—ես պէտք է ասեմ հետևեալը. ամենից առաջ ես գտնում եմ որ ամեն աշխատանք պէտք է վարձատրվի: Այդ մէկ: Երկրորդ Թիֆլիսում այլ ոչ թէ գաւառներում ես պաշտպանել եմ և պաշտպանում ոչ թէ միայն ձրի, այլ և ես ինքս եմ իմ գրպանից ծախսել օրինակ Գրանդ-Օտելի համարների գործը: Երրորդ ես գերադասում եմ որոշ վարձով վարել այդ գործերը, որով ես ապրում եմ, քան թէ թմբկահարել ի լուր աշխարհի, որ «ձրիաբար եմ վարում» և միևնոյն ժամանակ՝ մուրացիկ ձեռք մեկնել ամեն մէկին ու ամեն քայլափոխում պարտքեր վերցնելով և ամբողջ տարիներ չը վճարելով. այդ ճաշակի ինքնասիրութեան և պատւասիրութեան խնդիր է ի հարկէ: Մենք յանձնարարված ենք երդուեալ հաւատարմատար՝ Յովսէփ Խունունցի կողմից յայտարարել հետևեալ փաստը պ. Տ. Յովհաննիսեանի հասարակական գործեր պաշտպանելու վերաբերմամբ: 1904 թւի յունիսի 5-ին պ. Տ. Յովհաննիսեանը գալիս է երդուեալ հաւատարմատար Խունունցի մօտ և խնդրում է նրանից երկու օրով 500 րուբլի Մօսկվա փաստաբաններին ուղարկելու համար, որոնք պէտք է գային Երևան՝ եկեղեցական կալուածքների գրաւման առիթով ծագած քրէական գործը պաշտպանելու: Պ. Յովհաննիսեանը հաւատացնում է պ. Խունունցին, որ Երևանից արդէն ստացվել է պօստում 500 ր. բայց որովհետև հարկաւոր է անմիջապէս առանց կորցնելու րոպէ հեռագրով ուղարկել փաստաբաններին այդ 500 ր., որովհետև հակառակ դէպքում, նրանք չեն հասնիլ գործի քննութեան օրը—վերցնում է նրանից 500 ր. մի օրից յետոյ վերադարձնելու պայմանով:

Անցնում է ոչ թէ մի օր, այլ շաբաթներ և և պ. Յովհաննիսեանը չէ վերադարձնում այդ 500 ր.: Պ. Խունունցը դիմում է պ. Յովհաննիսեանին պահանջելով վճարել այդ 500 ր., բայց ստանում է հետևեալ պատասխանը. «Երևանի գործի համար այդ քաղաքից ստացած 500 ր. ես ծախսեցի, խնդրում եմ սպասէք երբ միջոցս կը ներէ, կը վճարեմ»: Այդ օրից անցել է ամբողջ երկու տարի և պ. Յովհաննիսեանը դարձեալ չէ վճարել պ. Խունունցին ոչ մի կոպէկ: Մեկնաբանութիւններն աւելորդ են:

Երդուեալ հաւատարմատար՝
Յովսէփ Դորդանեան

Երևան, 17 հոկտեմբերի

Կարդալով «Մշակի» № 224-ում Սիմէօն Հայրումեան ստորագրութեամբ նամակը, որի մէջ ասում է. «Ամսիս 10-ին դրսանքից տուն վերադառնալիս Նունէ Կարապետեանցը, երբ փեսայ Երեմ Տէր-Խաչատրեանի և իր աղջկայ Հեղուշ Կարապետեանցի հետ, երկու անյայտ անձնաւորութիւններ Ցարսկի փողոցում, Հախնազարեանցների տան դիմաց, սկսում են ատրճանակներից կրակ արձակել խեղճերի վրա: Գնդակի 4 հարուած ստանում է Հեղուշ Կարապետեանը, երկու գնդակ Երեմ Տէր-Խաչատրեանը, իսկ ծանր վիրաւորում է Նունէ Կարապետեանը»: Կարդալով այդ լուրը, չենք կարող անտարբեր գտնվել դէպի այդ վերին աստիճանի զրպարտիչ և անպատկառ լուրը, որով լրատուն ուզում է «Մշակի» վարկը գցել հասարակութեան առաջ կամ Կարապետեանցների ընտանիքի և Տէր-Խաչատրեանցի պատուին կպչել: Մենք զարմանում ենք թէ ինչպիսի անխիղճ մարդիկ կան որոնք դէպի «Մշակը» ունեցած իրանց կոյր և դատապարտելի ատելութեանը զոհացում տալու նպատակով աշխատում են վարկաբեկ անել այդ թերթը, ցոյց տալու իբրև սուտ լուրեր հրատարակող և հրապարակ գալով մոլորեցնում է հասարակութեանը: Այս աչքի առաջ ունենալով՝ մենք բարոյական պարտք համարեցինք այդ ստուգել և իմացանք, որ վերոյիշեալ նամակագրի և ոչ մի խօսքը ուղիղ չէ: Նախ՝ պ. Երեմ Տէր-Խաչատրեանցը տիկին Նունէ Կարապետեանցի փեսան չէ: Երկրորդ՝ վերոգրեալ անձնաւորութիւնների հետ երբէք յիշեալ դէպքը չէ պատահել ինչպէս գրել է պ. Ս. Հայրումեանը և երրորդ՝ քաղաքումս կայ միմիայն մի Սիմէօն Հայրումեան անձնաւորութիւն, որը բանջարեղէն ծախող է և միանգամայն անգրագէտ: Մեր հարցին՝ թէ դու ես այդ լուրը հաղորդել «Մշակին». նա պատասխանեց. «Ես գրի սեն ու սպիտակը չեմ իմանում, ինչպէս կարող եմ գրել, և էդպէս սպանութիւն ոչ եղել է Երևանում և ոչ էլ լսել եմ»: Ահա այսպէս նոր խուլիգաններ են դուրս եկել և սուտ լուրեր հաղորդելով, ուզում են «Մշակի» վարկը գցել, այդ պատճառով դիմում են այս տեսակ ստոր միջոցի:

Գ. Աղաջանեանց

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 21-ին

Բարեհաճէք տեղ տալ երկտողիս «Մշակի» էջերից մէկում:

«Երկիր» թերթի № 12 նամակ խմբագրութեան յօդուածի մէջ կարդացի մեծ զարմանքով Ներսիսեան դպրոցի VII-րդ մանկավարժական-մանկագիտական դասարանի 23 աշակերտների ստորագրութեամբ նամակը:

Պարոնները առանց մտածելու, դուրս են եկել հրապարակ բողոքելու, այնպիսի լեզուով, որ յատուկ է միայն չոլում, Արարատի գիւղերում ապրողների մէջի արտայայտութեան:

Պարոններ, մի թէ ձեզ վայել է իբրև ապագայի մանկավարժ-ուսուցիչներ արտայայտուելու մամուլի մէջ այնպիսի խօսքերի, որ ոչ մի նորմալ մանկավարժ երբէք չի թոյլ տայ իրան այդ քայլն անելու: Մի թէ դուք այնքան համբերութիւն չունէք, որ սպասէիք պ. Ա. Քալանթարի պատասխանին:

Ընթերցող

19 հոկտեմբերի

Այս տարվայ սկզբներին Թիֆլիսաբնակ ղազախեցիները, ի նկատի ունենալով գաւառի ցաւալի դրութիւնը հայ-թուրքական կռիւների պատճառով, ժողովվեցին և խորհրդակցեցին, թէ ինչ միջոցով օգնութիւն հասնեն իրանց հայրենակիցներին: Ժողովը ընտրեց մի մասնաժողով, որին յանձնեց միջոցներ գտնել և գնել հաց, շորեր ընդհարումների ժամանակ վնասված հայերի համար, կազմակերպել բժշկական օգնութիւն և առհասարակ հոգալ առաւել եկած ժողովրդի զանազան կարիքների մասին: Մասնաժողովի կազմը հետևեալն էր. Ս. Յարութիւնեան (նախագահ), Յ. Ալիխանեան, Ա. Զաքեթեան, Ա. Ամիրջանեան (գանձապահ), Ա. Տէր-Յովհաննիսեանց, Ա. Ապրեսեան (քարտուղար), Վ. Ամիրեան, Գ. Տէր-Աստուածատուրեան, Մ. Մարգարեան, Յ. Յովհաննիսեան, Մ. Զիլփուչեան, Գ. Ցովակիմեան: Մասնաժողովը իր գործունէութեան ժամանակամիջոցում հաւաքած է 1989 ր. 70 կ.: Այդ գումարից 919 ր. 70 կ., մասնաժողովի անդամների մի մասի պատասխանատուութեամբ յատկացված է փոխարինաբար դեռ, Լեհիկու պահանջված վնասների հատուցման համար հայերի կողմից, իսկ մնացորդ մասը մասնաժողովը որոշեց յատկացնել սերմացու գնելու կարիքից վնասված Ղազախի հայ գիւղերի համար: Դիլիջանցի պարոն Ա. Անանեանը սիրալիր կերպով ընդունեց մասնաժողովի առաջարկութիւնը գնել սերմնացու. Այդ նպատակի համար փոխադրված է պ. Անանեանին 1000 ր. որով նա գնեց 940 փ. ցորեն ու մի մասը ամբարից Ուզունթալա գիւղում այդ գիւղի և Շամշադինի համար, իսկ միւս մասը ամբարից Աչաջուր գիւղում Սև-քար և համբան գիւղերի համար: Իսկ բաժանելու համար մասնաժողովը դիմեց գործակալ քահանայ Տէր-Զաքար Ապրեսեանցին, որ նա կազմի ժողովրդի ընտրութեամբ երկու մասնաժողովներ Ուզունթալայի և Սև-քարի շրջաններում ու յանձնէ այդ մասնաժողովներին, որ նրանք ամենայն արդարութեամբ սերմնացուն բաժանեն իսկապէս վնասված և աղքատ գիւղացիների մէջ: Մասնաժողովը, վերջացնելով իր գործունէութիւնը, պարտք է համարում ի գիտութիւն նուիրատուների և հասարակութեան տալ հետևեալ հաշիւը:

Մուտք

Ամսավճարներից եղել է 1684 ր. 50 կոպէկ, միանուագ նուէրներից 305 ր. 20 կ. ընդամենը 1989 ր. 70 կ.:

Ծախք

Մատեանների, գրքոյկների համար և այլ մանր դէպքերում ծախսվել է 28 ր. 50 կ. դրամի փոխադրութեան համար 2 ր. 50 կ., փոխարինաբար վնասների հատուցման համար 919 ր. 70 կ. և սերմացու գնելու համար ծախսված է 1000 ր., ընդամենը 1950 ր. 70 կոպ.: Մնացորդ 39 ր. մասնաժողովը որոշել է ուղարկել Ղազախի աղքատ գիւղերի մէկին օգտին: Կցելով ընդ սմին տպագրութեան համար նուիրատուների ցուցակը, մասնաժողովը պարտք է համարում յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը յարգելի նուիրատուներին և բոլոր այն անձանց, որոնք իրանց աշխատանքով աջակցել են գործի յաջողութեան:

Նախագահ մասնաժողովի Ս. Յարութիւնեան:

Քարտուղար Ալ. Ապրեսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպտ. 30-ին Թիֆլիսի 1-ին արական գիմնազիայի աշակերտների՝ Նիկոլիեւսկի վանքում կատարած անկարգութիւնների պատճառով—Կովկասի կրթական վիճակի կառավարիչը հրամայել է Թիֆլիս քաղաքի բոլոր կրթական հաստատութիւններին, որ ժամանակաւորապէս ոչ մի աշակերտական էկսկուրսիաներ չը լինեն:

—

Երէկ, հոկտ. 19-ին, ցերեկվայ մօտ ժամը 10-ին, երեք չարագործներ կողոպտման նպատակով յարձակվել են Թիֆլիսի ուսուցչական ինստիտուտի դրագիր Ուրասովի վրա, որը պետական գանձատնից ստանալով 280 ր. կոպէկներով—գնալիս է եղել ինստիտուտ: Երբ նա մօտել է շէնքին, նկատել է երեք կասկածելի անձնաւորութիւններ, որոնք կանգնած են եղել ինստիտուտի դռներից ոչ հեռու, իսկ նրանց մօտ նկատել է կանգնած մի կառք: Երբ Ուրասովը արագութեամբ ներս է ընկել բակը, այն րոպէին չարագործներից երկուսը կանգնեցնում են նրան, ապա մէկը ատրճանակը ձեռքին բռնում է Ուրասովի կոկորդից և սկսում է նրան խեղդել, իսկ միւս ընկերը այդ ժամանակ անդադում է նրան. Ուրասովը սկսում է աղաղակել, որից դուրս են վազում նրա կինը և դռնապանը, որոնք իրանց հերթին նոյն սկսում են աղաղակել: Համարեա այդ ժամանակ դասարանից դուրս են վազում աշակերտները, որոնք յարձակվելով կողոպտիչների վրա, բռնում են նրանցից մէկին, իսկ միւս երկուսը նստելով կառք—անյայտանում են անհետ: Բռնվածը ոչ է—Բակալիերով ազգանունով, որին տարել են կոմենդանտսկի վարչութիւնը:

—

Երէկ, հոկտ. 19-ին, ցերեկվայ ժամը 11-ին խուզարկութիւն են կատարել Կիրոչնի փողոցում Եգոր Գանձելցի գրախանութում. սակայն ոչ մի կասկածելի բան չէ գտնվել: Խուզարկութեան ժամանակ գրաւել են Բրակէի «Կորչեն ռուսկայ-ալ դեմոկրատները» գրքոյկից 40 օրինակ:

—

Թելավի գաւառից հաղորդում են, որ հոկտեմբերի 14-ի գիշերը, անյայտ չարագործներ կողոպտել են Վաչնաձիանի գիւղի բնակիչ Իլիա Օղիեշվիլին, խլել են նրանից 15 րուբլի կանխիկ փող, ատրճանակ և զանազան իրեր: Յանցաւորները դեռ ևս կալանաւորված չեն:

—

Երևանից հաղորդում են, որ հոկտեմբերի 13-ին, Գուբերնսկի փողոցի մօտ, Քերբալայ Իբրահիմի տան հանդէպ մի քանի չարագործներ մահափորձ են կատարել Երևանի բնակիչ Հաջի Իբրահիմ-բէգ Կասումբէգովի և նրա ծառայող Մոլլա Մամադ Աղա-Ալի օղլու կեանքի դէմ: Յարձակվողները մի քանի գնդակներ են արձակել յիշեալ անձանց վրա, որի միջոցին Կասումբէգովը երկու գնդակով վիրաւորվել է ստամոքսի մասում, իսկ Ալի օղլին երկու գնդակով գլխից. առաջնի վէրքը բժիշկների ասելով, լուրջ է, իսկ երկրորդինը թեթև: Երբ Ալի օղլին սկսում է պատասխանել նոյնպէս գնդակներով չարագործներին, վերջիններս փախչում են: Չարագործների մէջ վիրաւորները ճանաչել են Երևան քաղաքի բնակիչներ Միր Իբրահիմ Իսմայիլ օղլուն, Միր Աբաս Մէյթի-օղլուն, Ջաֆար Քերբալայ Մամադ-Ալի օղլուն և Երևանում ապրող Երևան նահանգի Զաղալուր գիւղի բնակիչ Մաղաթ Մամադ օղլուն: Նրանք բոլորն էլ կալանաւորված են, կալանաւորված են վիրաւորների ցուցմունքի համաձայն յարձակման մասնակցութեան մէջ կասկածվողներ Մեշադի Մամադ Քերբալայ օղլին և Աբասալի Բեարիմ օղլին: Կալանաւորների տներում խուզարկութիւն կատարելիս՝ գտնվել է «բերդան» սիստեմի 2 հրացան և գերմանական սիստեմի մի կարաբին, որոնց պահելու համար նրանք վկայական չունեն:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը տեղեկացրել է Վարշավայի համալսարանի տեսչին, որ մինիստրների խորհրդի որոշման համաձայն, Վարշավայի համալսարանը չէ կարելի յանձնել ոչ լեհացիների ձեռքը, ոչ էլ տեղափոխել որև է մի ուրիշ քաղաք, իսկ որ գլխաւորն է փակել: Բարձրագոյն դպրոցների ներկայ աննորմալ դրութիւնը Վարշավայում համարվում է ժամանակաւոր: Պրոֆեսորների խորհրդին առաջարկված է հոգ տանել շուտով սկսելու պարապմունքները համալսարանում և միւս դպրոցներում:

—

«Րեչ»-ին հաղորդում են, որ Վիտեբսկի նահանգի Բէլժից քաղաքի հրէայ ազգաբնակութիւնը սարսափելի տագնապի մէջ է, որովհետև պատժողական զօրամասի հրամանատարը սպառնում է Սեդլեցի պատմութեան նման մի բան սարքելու, եթէ որ նշանակված ժամանակամիջոցին հրէաները չը յանձնեն մի քանի, իրանց բոլորովին անյայտ երիտասարդներին, որոնք իբրև թէ ծեծել են հնազանդներին:

—

Բէլինցկին ուղևկից ժանդարմների բաւ-

միստր Մարտինովի գործը քննվելու է նոյեմբերի սկզբներում Պետերբուրգի զինուորական-նահանգական դատարանում։

—

«Ռուս ժողովրդի միութեան» գլխաւոր խորհրդի նախագահ Դուբրովինը մօտ օրերս հրաւիրաթուղթ է ստացել հաշտարար դատաւորից, ներկայ լինել իր գործի քննութեանը, որ նշանակված է հոկտեմբերի 31-ին։ Նա մեղադրվում է վաճառական Երշովին խօսքով ու գործով վիրաւորելու և բռնութեան ենթարկելու համար։ Գործը շատ հետաքրքրական է, որովհետև փող վատնելու մեղադրանքներ էլ կան մէջտեղ։

—

Լօձի գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեան համաձայն, այսուհետև ոստիկանութիւնը պարտաւոր է հսկել տեղական դպրոցի աշակերտների վրա, որպէսզի վերջինները ուսումնարանի «սահմանված» պաշտօնական շորեր հագնեն։ Նրանք, որոնք չեն կատարում այդ կարգադրութիւնը, պէտք է կալանաւորվեն։ Դրա հիման վրա արդէն մի քանի աշակերտներ կալանաւորված են։ («Kurjer War-

—

«Сѣв. З.» լրագիրը հաղորդում է, որ Վոլոգդայի ադմինիստրացիան տեղեկութիւն է ստացել, որ այդտեղ աքսորվածներից արդէն 1,500 փախել են։

—

Վլադիվոստոկում նաւաստիների մէջ յամառ լուր է պտտում, որ իբրև թէ, մօտ օրերս Նագասակիից Վլադիվոստոկ գալիս, Ասկոլդ կղզու մօտերքում, կալանաւորված է ռուսական մի բեռնակիր մակոյկ «Марія» անունով, որը մաքսանենգութեամբ հրացաններ և ռազմամթերքներ էր բերում։ («Д. В.»)

—

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԻԱ

[illegible]

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

19 հոկտեմբերի

ԿԱԶԱՆ, 19 հոկտեմբերի։ Համալսարանը բացվեց։

ՆՕՎԳՕՐՈԴ, 19 հոկտեմբերի։ Պրէօբրաժենսկի գնդի նախկին երեք բատալիօնները, որոնք գտնվում են Մեդվէդ գիւղում, զինուորական դատարանը երեք գլխաւոր խռովարարներին դատապարտեց 8 տարով տաժանակիր աշխատանքների, մէկին 6 տարով, մէկին 4 տարով, 69 զինուոր 3 տարով ուղղիչ բաժանմունքները՝ 43 հոգի 3 տարով, 38 հոգի 1 տարով, 4 վէլզֆէբելին, ուղիչ բաժանմունքները, 32 զինուորներ արդարացրված են։

ՄԻՆՍԿ, 19 հոկտեմբերի։ Կոմս Պօդօցկին շրջելով Մինսկի և Նօվգօրոդի գաւառներում իր կալուածները, հրամայեց անբերրիութիւնից և հրդեհից քնասված 300 գիւղացի ընտանիքներին, իր անտառներից փայտեր կտրատել և հաց բաժանել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 հոկտեմբերի։ Դատաստանական քննիչ Բէլենցովը Վըբօրգի կոչի հարցի առիթով հարցաքննութեան ենթարկեց Պետական Դումայի նախկին նախագահ Մուրոմցեվին։—Արտասահմանից վերադարձաւ արտաքին գործերի մինիստր Իզվօլսկին։

ՑԵՏԻՆԷ, 12 հոկտեմբերի։ Մադթանքից յետոյ, պատգամաւորները կազմեցին մանդատները ստուգելու համար մի մասնաժողով և ստուգելուց յետոյ կը ձեռնարկեն պրեզիդիմումայի ընտրութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 հոկտեմբերի։ Ներքին գործերի մինիստրը սենատին դիմեց մի հարցապնդումով, թէ արդեօք Պետական Դումայի

[illegible]

հոգի, որոնցից ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետների կարգադրութեամբ աքսորված են 600 հոգի. մնացածները ներքին գործերի մինիստրութեան։ Միրիր են աքսորվում բացառապէս անիշխանականները, յեղափոխական կազմակերպութիւնների ռազմիկ խմբի անդամները, զինված ապստամբութեան ագիտատորները, իսկ Վոլոգոդսկի և Օլոնէցկի նահանգները—գլխաւորապէս այն գիւղացիներին, որոնք ագրարային անկարգութիւնների գլխաւոր գըրգըռիչներն են, որոնց մէկ երկրորդ մասը աքսորված են տեղական իշխանութիւնների կարգադրութեամբ մինչև պատերազմական դրութեան վերացման ժամանակով։ Աքսորավայրերից փախուստներ շատ յաճախ են կըրկնվում, մասնաւորապէս Վոլոգոդսկի նահանգից, որտեղից փախել են 198 հոգի. ինչպէս «Око» լրագիրը հաղորդում է, որ հեռաւոր նահանգներում կեանքի պայմանները շատ ծանր են, բայց ինչ արած, երբ կառավարութիւնը ուրիշ տեղեր չունի, համարեա բոլոր աքսորեալները գանձարանից ստանում են նիւթական օժանդակութիւններ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 հոկտեմբերի։ Գլխաւոր զինուորական դատարանը անհետևանք թողեց Միտավայի ժամանակաւոր զինւորական դատարանի դատավճռի դէմ տուած վճռաբեկ բողոքը, որով 29 մեղադրեալներից 8-ը ճանաչված են մեղաւորներ ներկայ հասարակական կարգը բռնի կերպով խախտման մէջ, որի համար և դատապարտվեցին կախաղանի, իսկ մնացած 15 հոգին աքսորի.

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿ-ՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերի

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային։

Մ. Գ. ԱԻՍԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժու. ևլն։

Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Կ. ԳՋԵԼԻՆՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի

Ա. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1 ² ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1 —2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Գ. Ց. Գուրգենով—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութեան։

Ա. Մ. ՓՈՂԻՆՕՎ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց և ծաղկահատ.։

Խ. Գ. ԱՐՍԵԱՆՑ —7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

Վճարը 50 կ.։ Աղքատները ձրի։ Համախորհրդի (գօնսուլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ՝ Բ. Նաւասարդեան

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

լոյս են տեսել

կրօնի հետեւեալ դասագրքերը.

Աշակերտական բաժին

1) Դասատետր կրօնի ա. տարի 25 կ. 25⁰/₀		
2) » » բ. »	20 կ.	20⁰/₀ զեղչ
3) » » գ. »	30 կ	
4) Հին-ուխտ	35 կ.	
5) Նոր-ուխտ	40 կ.	
6) Գործք առաքելոց	40 կ.	

Ուսուցչական բաժին

1) Մեթոդիկայ Հին-ուխտի	1 ր. 75 կ.	35⁰/₀ զեղչ
2) » Նոր-ուխտի	2 ր. 5 կ.	
3) Ուսուցումն քր. կրօնի Դ.	1 ր. 50 կ.	
4) » » » Ե.	— 50 կ.	
5) Տան պատուիրան	— 50 կ.	

Ցանկացողները կարող են դիմել՝

1) Սահակ քահ. Սահակեանցին, Комерч. училище.

2) «Գուտենբերգ» գրավաճառանոց.

3) Կենտրոնական գրավաճառանոց (центральная).

Ինձ դիմողները ստանում են վերոյիշեալ տոկոսը։

Սահակ քահ. Սահակեանց

(Ե. հ. շ.) 15—20

Գանձակում տեղի ունեցած բըղձարումների պատճառով ես տեղափոխեցի իմ կենտրոնական ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ շքեղ կահկարասիներով Թիֆլիս, Պուշկինսկի փողոցի վրա № 23, պրավօսլաւնի հոգևոր սեմինարիայի դիմաց

„ՆՈՄԵՐԱ ՑԵՆՏՐԱԼ"

մականունով։ Գները 70 կոպէկից մինչև 2 րուբլի։ Ամսական ցանկացողների հետ առանձին պայմաններով։

Ալէքսանդր Յարութինով

(հ. կ. ե.) 22—100

Լոյս տեսաւ „ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԸ"

[illegible]

„Գուտենբերգ"

գրավաճառանոցում վաճառվում են հետեւեալ գրքերը.

Կարլ Կաուցկի «Ազգային հարցը Ռուսաստանում», Թարգմ. Գ. Խաժակի . 3 կ.

Ց. Եսայեանի «Հայ կտրիճները», պատկեր հայ Թուրքական կռիւներից . 7 կ.

Լ. Մանուէլեանի «Վերածնածը» դրամա երեք գործողութեամբ . . 35 կ.

Ս Հայկունի «Յուսէփի ազգատոհմ և տարօրինակ ասպետ Աբրիօմ, Տրապիզոնի հայ գիւղերու մէջ 1795—1840 . 20 կ.

«Մանկական երգարան մասն Ա. (Յաւելուած ս. պատարագի երգեր և այլ մանկական ոտանաւորներ) . . 20 կ.

Ի. Միրաքեանի «Զուհան Շահ և Նազանի խանում» . . . . 25 կ.

Լ. Կրժիվիցկիյ «Ի՞նչպէս են ծնունդ առնում գաղափարները» Թարգմ. ռուս. 10 կ.

Վ. Բրակէ «Կորչին Սօցիալ-Դեմոկրատները» Թարգմ. . . . 10 կ.

Ատրպետի «Իմամաթ» պատմական հետազօտութիւն . . . . 1 ր.

Գ. Անանեանի «Կորածները» պիէս 5 գործողութեամբ. . . . 40 կ.

Ի. Միրաքեանի «Ախ իմ դարդեր» 10 կ.

Ա. Ջանեան «Անհատականութիւն» 10 կ.

Պերներստորֆեր «Ազգային հարցը և սօցիալ-դեմօկրատները» Թարգմ. ռուս. Գ. Պ. 5 կ.

Ա. Աբեղեանի «Դեմոկրատական ընտրութիւններ» . . . . 12 կ.

Ն. Կարասով «Հողային հարցը Նոր Զելանդիայում» . . . . 2 կ.

Շ.—Սիմոն «Ուղեցոյց տարրական ձայնագրութեան» . . . . 40 կ.

Խան.-Ազատի «Ինչպէս պէտք է կազմել սահմանադրութիւնը» . . 10 կ.

Ս. Րուսօվա «Զւիցերիա ազատ ժողովրդական հանրապետութիւն» Թարգմ. Ա. Տէր-Անանեան . . . 15 կ.

Պ. Գայֆէճեանի «Հովիկ» (արձակ բանաստեղծութիւններ) . . . 8 կ.

Ա. Աբովեանի «Պատկերներ» (գիւղական կեանքից) . . . , 30 կ.

Վ. Հիւգօի «Լըտես» Թարգմ. Ա. Տէր-Առաքելեանցի . . . . 10 կ.

Մ. Մանուէլեանի «Պատմուածքներ» 5 կ.

Պ. Գայֆէճեանի «Արեան վրէժ» . 5 կ.

Գ. Աղաջանեանի «Էս էլ քեզ հինգ ու խաչ» մանկական կատակ. երկու պատ. 20 կ.

Վ. Լիբկնեխտ «Երկու աշխարհ» Թարգ. ռուս. Հ. Յով. . . . . 15 կ.

Ժան-Ժօրէս «Բուրժուական սեփականութիւն և նրա ապագայ գրաւումը» . 5 կ.

Ի. Նովատորժսկի «Ի՞նչ է իրաւական պետութիւն» Թարգ. Ա. Աբ. . . 15 կ.

Ս. Շահումեան «Ազգային հարցը և սօցիալ-դեմօկրատիան» . . , 10 կ.

Ա. Ջանեան «Բանաստեղծ». I պ. . 8 կ.

Կ. Պրամպօլինի «Գիւղացիներին» Թարգ. Տիկ. Հրանոյշ . . . 5 կ.

«Նախագիծ կանոնադրութեան և ծրագիր հայոց եկեղ. տարրական դպրոց. 30 կ.

Գ. Կլդիաշվիլի «Մխականների մէջ» (պատկեր գիւղական կեանքից) հեղինակի պատկերով և ինքնակենսագրութեամբ Թարգ. Դ. Կ. . . . , 10 կ.

Ց. Աղաբաբեանի «Ջալօի էշը», պատմուածք մանուկների համար (3 պատկ.) 3 կ.

Լ. Լազեանի «Ընկեր» պատմուածք 15 կ.

Գ. Վանցեանի «Գրաբարի ուղղագրութիւն» 5 կ.

Ն. Մառ «Համառօտ ցուցակ Անւոյ Հայաստանի (նկարներով) . . 40 կ.

Ե. Թօփչեանի «Արհեստակցական միութիւններ» . . . . . 15 կ.

Դիմել՝ Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».

ՀՐԱՒԷՐ

Խոնարհաբար խնդրում եմ սբ. Նշանի եկեղեցու ծխականներին շնորհ բերել կիրակի, հոկտեմբերի 22-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ծխականների երրորդ և վերջին ժողովում, ուր պէտք է քննվեն ուսումնարանի և եկեղեցու վերաբերեալ գործերը։

Յարգանօք երէցփոխ՝ Գ. Տէր-Ջանեանց

(ու. շ.) 1—2

Մի երիտասարդ

ընտանիքի տէր, փնտռում է կանտօրշչիկի, պրիկաշչիկի կամ թէ գրագրի

ՊԱՇՏՕՆ

Ունի լաւ երաշխաւորներ. դիմել՝ 1-ая Гончарная № 5, Теръ-Багдасарянцу.

1—5

Վօկզալի դիմաց «Востокъ» հիւրանոցի կողքին գտնվող Նիկոլայ Յարութիւնեանի

ԽԱՐԱՋԻ արհեստանոցում

հարկաւոր են

խարազի բանուոր և սեդէլշչիկ։

Ցանկացողները դիմեն վերոյիշեալ հասցէով։

1—3

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Ա. Վ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ընդունում է դիմողներին

Հասցէն՝ Орловская 5. 1—5

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային գնացքների երթեւեկութիւնը)

(Ժամերը հաշւած են Պետերբուրգի ժամանակով, իսկ փակագծերի մէջինը Թիֆլիսի ժամանակով)։

	Փօստային	Մարդատար.	Արագ.	Ապրան.
Բագուից դուրս գալը . . .	4 ժ. 53 ր. ցեր.	11 ժ. 03 ր. ցեր.	12 ժ. 20 ր. գիշ.	4 ժ. 03 ր. գիշ.
Թիֆլիս հասնելը . . .	11 » 26 » »	5 ժ. 25 ր. առ.	1 ժ. 30 ր. գիշ.	9 ժ. 37 ր. երեկ.
Թիֆլիսից դուրս գնալը . . .	12 » 26 » »	6 ժ. 01 ր. առ.	—	—
Թիֆլիսի ժամանակով) . . .	1 » 24 » »	6 ժ. 59 ր. առ.	—	—
Բաթում հասնելը . . .	1 » 38 ր. գիշ.	7 ժ. 07 ր. եր.	—	—
Բաթումից դուրս գալը . . .	5 » 22 » »	5 ժ. 24 ր. ցեր.	—	—
Թիֆլիս հասնելը . . .	6 » 11 ր. եր.	6 ժ. 39 ր. առ.	—	—
Թիֆլիսից դուրս գալը . . .	6 » 58 » »	7 ժ. 37 ր. առ.	5 ժ. 35 ր. ցեր.	10 ժ. 40 ր. գիշ.
Թիֆլիսի ժամանակով) . . .	7 » 56 » »	8 ժ. 35 ր. առ.	6 ժ. 33 ր. ցեր.	11 ժ. 38 ր. գիշ.
Բագու հասնելը . . .	1 » 20 ր. ցեր.	12 ժ. 42 ր. գիշ.	6 ժ. 19 ր. առ.	8 ժ. 55 ր. ցեր.
Երևանից դուրս գալը . . .	12 » 02 » »	—	—	11 ժ. 26 ր. գիշ.
Կարսից » » . . .	3 » 57 » »	—	—	3 ժ. 15 ր. գիշ.
Ալէքսանդրօպօլից դուրս գալը . .	7 » 38 ր. եր.	—	—	7 ժ. 06 ր. առ.
Թիֆլիս հասնելը . . .	5 » 06 » առ.	—	—	4 ժ. 49 ր. ցեր
Թիֆլիսից դուրս գալը . . .	11 » 12 » գիշ.	—	—	3 ժ. 25 ր. ցեր.
(Թիֆլիսի ժամանակով) . . .	12 » 10 » »	—	—	4 ժ. 23 ր. ցեր.
Ալէքսանդրօպօլից դուրս գալը. . .	10 » 30 » առ.	—	—	2 ժ. 47 ր. գիշ.
Երևան հասնելը . . .	1 » 55 » ցեր.	—	—	6 ժ. 10 ր. գիշ.
Կարս հասնելը) . . .	4 » 23 » »	—	—	8 ժ. 48 ր. առ

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

Սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին արտակարգ ընդհանուր ժողովի, որը կայանալու է ներկայ 1906 թւի հոկտեմբերի 22-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, ընկերութեան գրասենեակում, Սերգէեվսկայա փողոց, տուն Ցրիզոնեանցի, № 7.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆ ԿԸ ԼԻՆԻ

Առաջիկայ նոյեմբերի 1-ին տեղի ունենալիք Բագուի գաւառում նաւթային հողերի աճուրդին մասնակցելը։

Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, նոյեմբերի 25-ին, չորեքշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին, որ կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29)։ 13. 17. 21. 3—3

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

(Баку, уяолъ Красноводск. и Меркурьевск. д. Набатовыхъ)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական անտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։

Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայնօր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа) ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову.

(ե. շ.) 30—30

Հայուհեաց որբախնամ ընկերութեան

վարչութիւնը, ի նկատի ունենալով որբանոցի շուտափոյթ բացման անհրաժեշտութիւնը՝ խնդրում է հայ հասարակութիւնը չը զլանալ իր անյապաղ օգնութիւնը։ Նուիրատուները և անդամ գրուել ցանկացողները, կարող են դիմել երեքշաբթի, շաբաթ և կիրակի օրերը ժամը 10-ից մինչև 2-ը հետևեալ հասցէով. Բէհբութ. փող. տ. № 33, նախագահուհի օր. Ս. Բայտողեանին։ Իսկ նուիրատուութիւն ընդունում են «Երկիր», «Մշակ» և «Т. Г.» թերթերը։

3—3

Լոյս տեսաւ

Ա. ՋԱՆԵԱՆԻ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գինն է 10 կոպ.։ Դիմել՝ գրավաճառներին։

4—10

ԳԼԽԻ ԹԵՓԸ

ոչնչացնելու և մազերը ամրացնելու համար սապոն

№ 3374

ծախվում է ամենայն տեղ։

Բրիւսելի 1905 թւի ամենաբարձր գինը։

Т-во Парфюм. фабрики провизора

А. М. ОСТРОУМОВА.

МОСКВА

(շաբաթ օր.) 4—10

Պ. Ե. ԱԻՍԱՐԳԻՍՕՎԻ

ԱՅԳԵՏՆԿԱՐԱՆԸ

բաց է թողնում պտղատու ծառեր արտասահմանեան, ռուսաց և կովկասեան տեսակի։ Հասցէն՝ կայարան Սկրա (ст. Скра зак. ж. д. Авсаркисову։ Կատալօգը ուղարկվում է ձրի։

6—10

Ժողովեցէք ամեն տեսակ ոսկրներ և վաճառեցէք

Եկատերինօդարում գտնվող «Կուբանեան ոսկինձագործ ընկերութիւն»-ը պատիւ ունի յայտնել ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ նա Թիֆլիսում բացել է մի պահեստ՝ գնելու ամեն տեսակի ոսկրներ. կը գնվի անսահմանափակ չափով։ Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Միքայէլեան փողոց, իշխան Վօրօնցօվի արձանի դիմաց, Յարութիւն Զալախեանի փուռը։

Պահեստը գտնվում է Հալաբարում՝ Կախեթինսկի փողոց № 75։

4—5

Փորձված Ուսուցչուհի

որոնում է մասնաւոր ԴԱՍԵՐ։

Հասցէն՝ «Մշակ»-ի խմբագրատունը։

4—10

«ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ

Յայտարարում է, որ տպագրութեան յանձնվեց և շուտով լոյս կը տեսնի պ. Սեդրակ Մանդինեանի «Русская Хрестоматія для армянъ» ա. գիրքը, դասաւանդութեան բացատրութիւններով։

3—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Պ. Զախարբէգեանց

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

ՆԵՐՔԻՆ եւ ՋՂԱՅԻՆ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւնը { առաւ. 10—12 ժ. / երեկոյեան 6—7 ժ.

Տելեֆօն № 1087

Սօլօլակ, Լերմոնտովսկայա փող., 16.

(ա. օ.) 34—150

Գիւլաքարակի (Լոռուայ գաւառ), Ղշլաղի, Դսեղի և Լազօղաղի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Դիմել՝ Ներսիսեան դպրոց, Միութեան խորհրդին։ 2—2

Լոյս տեսաւ

ՋԷՅՄՍ ՄՕՐԻԷՐԻ

ՀԱՋԻ ԲԱԲԱՅԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ

վէպ պարսկական կեանքից

հատոր երկրորդ

(320 երես)

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

«Հաջի Բաբայի» երկու հատորի գինն է 3 ր. 50 կոպ (720 երես)։ «Մուրճի» տարեկան բաժանորդները ճանապարհածախս չեն վճարում և 2 հատորի համար ուղարկում են միայն 2 րուբլի։

8—10

ԲԺԻՇԿ

Լեւոն Օհանջանեան

Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.։ Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.։ Հասցէն անկիւն Գօլօվինսկի պրօսպէկտի և Կադետսկայեա փողոցի, տուն Թամամշեանի։ Մուտքը Կադետսկի փողոցից № 2.

(ա. օ.) 261—300

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Կ. ԿԼՕՆԺԵԱՆ

Ընդունում է բերանի և ատամների հիւանդութիւն ունեցողներին. պատրաստում է արուեստական ատամներ, քիմք, քիթ և անդամահատված ծնօտների պրօթեզներ։

Ընդունելութեան ժամերը 9—2 առաւօտեան և 4—6 երեկոյեան։

Հասցէն՝ Վանքի և Բարօնսկի փողոցների անկիւն № 10։ (ա.օ.) 28—30

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 10—12, երեկոյեան 6—8։ Կանանց համար 12—1 ժամը։

Սօլօլակ, անկիւն Բէհբութեան և Պասկեվիչի փողոցների, № 33/15։

(ա. օ.) 36—100

[illegible]

Электропечатня, Типографскаго Т—ва. «ГЕРМЕСЪ» Мадатовская ул. № 5